

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jana Gabryšová

Problémy institutu vazby

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 12. 6. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 152.909 znaků včetně mezer.

.....

Jana Gabryšová

V Praze dne 12. 6. 2022

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ingrid Galovcové, Ph.D. za počáteční vedení mé diplomové práce a JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D. za jeho ochotu a možnost pod jeho vedením předkládanou práci dokončit.

V neposlední řadě své díky směřuji také ke své rodině a přátelům za jejich podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Vymezení pojmu vazby a její účel v trestním řízení	3
1.1 Vazba ve světle ochrany základních práv a svobod	4
1.1.1 Vazba v kontextu Listiny a judikatury Ústavního soudu	5
1.1.2 Vazba v kontextu Evropské úmluvy o lidských právech a judikatury ESLP	6
2 Historický vývoj institutu vazby	8
2.1 Právní úprava v letech 1873 až 1950.....	8
2.2 Právní úprava v letech 1950 až 1961.....	10
2.3 Právní úprava od roku 1961 po současnost	12
3 Materiální vazební právo a jeho problémy	16
3.1 Zákonné předpoklady vzetí do vazby s důrazem na důvodnost trestního stíhání.....	16
3.2 Důvody vzetí do vazby.....	20
3.2.1 Vazba útěková (§ 67 písm. a) TŘ).....	21
3.2.2 Vazba koluzní (§ 67 písm. b) TŘ).....	23
3.2.3 Vazba předstižná (§ 67 písm. c) TŘ).....	27
3.3 Kvalifikované důvody vazby.....	30
3.4 Možnosti nahrazení vazby.....	34
3.4.1 Peněžitá záruka a její problematické prvky.....	36
3.4.2 Elektronický monitoring jako alternativa vazby <i>de lege ferenda</i>	38
4 Formální vazební právo a jeho problémy	41
4.1 Rozhodování o vazbě	41
4.1.1 Zvláštní náležitosti vazebního rozhodnutí.....	42
4.1.2 Orgány rozhodující o vazbě a problematika žádosti o propuštění z vazby	43
4.2 Vazební zasedání jako protředeck realizace práva být slyšen.....	46
4.3 Problematika rozhodování o dalším trvání vazby	48
4.4 Maximální doba trvání vazby a problémy jejího překročení v aplikační praxi	52
Závěr.....	56
Seznam zkratk.....	61
Seznam použitých zdrojů	62
Abstrakt	68
Klíčová slova: vazba, osobní svoboda, trestní řízení.....	68
Abstract	69
Key words: criminal custody, personal liberty, criminal proceedings	69

Úvod

Institut vazby a problémy s ním spojené představují aktuální a významné téma rezonující v právní teorii i aplikační praxi. Na jednu stranu vazba platí za jeden z nejefektivnějších způsobů pro zajištění zdárného průběhu a účelu trestního řízení, jelikož její podstata spočívá v omezení osobní svobody osoby, o jejíž vině a trestu nebylo dosud rozhodnuto na základě zákonem vymezených podmínek, na druhou stranu vyvstává čím dál častěji otázka, zda tento tradiční trestněprocesní institut dokáže stále ještě obstát v porovnání s rostoucími garancemi základních lidských práv a svobod stanovených at' už vnitrostátním či mezinárodním právem. Nepochybně totiž nastává při jeho aplikaci částečné oslabení zásady presumpce nevinny a je proto důležité, aby nedocházelo k jeho nadužívání a bylo na vazbu nahlíženo jako na zajišťovací prostředek *ultima ratio*. I přes veškeré snahy a zákonné novelizace se však často dozvídáme o případech porušování těchto pravidel, at' už z judikatury, odborných článků či knih.

Cílem této diplomové práce je rozkrýt tyto problémy, které s institutem vazby souvisí, poznat z čeho plynou a pokusit se najít jejich řešení pomocí již existujících či vlastních návrhů *de lege ferenda*. Poslouží k tomu čtyři kapitoly věnované problémům institutu vazby plynoucích ze zákonného znění či aplikační praxe, kdy s ohledem na široký obsahový rozsah tohoto tématu bude následující text věnován pouze vazbě vyšetřovací se zaměřením na problémy materiálního a formálního vazebního práva, nikoli už potom samotnému výkonu vazby a speciálním případům vazby dle zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Co se týká vazebního zajištění mladistvých, bude zde odkázáno jen na nejvýraznější rozdíly obecné a speciální právní úpravy.

První kapitola předkládané diplomové práce nastíní definici pojmu vazby, její účel a posoudí limity pro omezení osobní svobody jak z hlediska mezinárodního tak vnitrostátního práva včetně jejich ustáleného vnímání soudy chránícími základní lidská práva a svobody.

Druhá kapitola pojedná o historickém vývoji tohoto institutu od roku 1873 po současnost, kde budou zvýrazněny nejvýznamnější milníky ve vnímání vazby s ohledem na vývoj společnosti a práva.

Materiální vazební právo, kterému je věnována kapitola třetí, otevírá vlastní výzkumná témata této práce, mezi která patří problémy zákonných předpokladů vazby s důrazem na důvodnost trestního stíhání, úskalí důvodů vazby, včetně odlišení kvalifikovaných důvodů vazby a problémy alternativ ji nahrazujících. Úkolem bude tedy zejména ověřit dostatečné záruky uzákonění vazby jako výjimečného a fakultativního prostředku, které plynou mimo jiné z možnosti užívat místo

vazby její alternativy a zjistit, zda vazební důvody odpovídají standardům vymezených EÚLP. To vše bude podloženo bohatou judikaturou.

V poslední čtvrté kapitole rozeberu úskalí formálního vazebního práva, ve kterém došlo v minulosti ke značným pokrokům zejména uzákoněním práva být slyšen pomocí zřízení vazebního zasedání či zpřesnění rozhodovacích pravomocí orgánů činných v trestním řízení. I přesto se v této oblasti vazebního práva vyskytuje celá řada otázek týkajících se například charakteru lhůt pro vydávání vazebních rozhodnutí nebo ohledně prodlužování vazby či její maximální délky, která by neměla být za žádných okolností překročena.

1 Vymezení pojmu vazby a její účel v trestním řízení

Vazbu můžeme definovat jako specifický institut trestního procesu sloužící k zajištění obviněného pro potřeby trestního řízení a výkonu trestu na základě rozhodnutí soudu, v přípravném řízení soudce.¹ Její podstatu tvoří dočasné omezení osobní svobody obviněného v uzavřeném ústavu Ministerstva spravedlnosti (vazební věznici) a tudíž je považována za nejzávažnější zajišťovací opatření.² Jak správně dovozuje Mandák, takovýto zásah do jedné ze základních lidských svobod a újma jím způsobená není ovšem účelem, který by vazba sledovala, ale pouze nezbytným průvodním znakem.³ Účelem vazby je „zabránit obviněnému, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, popřípadě zbránil mu v dokonání trestného činu nebo v páchání nové trestné činnosti.“⁴ Z toho dále vyplývá, že vazbu nelze zaměňovat s trestem, jelikož na rozdíl od trestní sankce zde nepředstavuje odnětí svobody určitou formu postihu a neplní ani výchovnou funkci. Společnou mají toliko jen funkci ochranou, kdy však vazba je pouze procesní prostředek ochrany společnosti a průběhu trestního řízení až do jeho skončení. Na druhou stranu nelze pominout, že paradoxně svou povahou může být obviněným často vnímána jako větší újma nežli samotný trest.⁵

S ohledem na výše uvedené je důležité přimínout, že vazba nesmí být pokládána ani za předběžný výrok o vině nesoucí s sebou negativní morální odsouzení pachatele, jelikož se na osobu obviněného vztahuje presumpce neviny dle § 2 odst. 2 TŘ.⁶ Není ani prostředkem pro získání doznání.⁷

Pokud chceme uceleně vymežit pojem vazby, musíme dbát také základních vazebních principů a zásad, které ovlivňují její uplatňování a zároveň ji charakterizují. Jejich postupný vývoj a zakotvení v trestním řádu nastíním v následující historické kapitole.

Zásada přiměřenosti a zdrženlivosti⁸ říká, že by vždy mělo být použito opatření, které sice povede nejlépe k dosažení účelu trestního řízení, ale zároveň nepřiměřeně nezasahuje

¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004. Právní instituty. ISBN 80-7179-817-7, s. 369.

² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 3. 2018*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 322-323.

³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

⁴ JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 322.

⁵ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 70-71.

⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 372-373.

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. I. § 1 až 156. Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 736.

⁸ Viz § 2 odst. 4 TŘ.

do základních práv a svobod obviněného při snaze šetřit jeho osobnost.⁹ U vazby tento princip platí ze všech zajišťovacích prostředků v nejvyšší míře, jelikož úzce souvisí s pojetím vazby jako výjimečného opatření (*ultima ratio*).¹⁰ To znamená, že by měla být užívána jen v krajních případech, navíc s ohledem na závažnost stíhaného trestného činu a zákonem očekávanou sankci, která za něj hrozí (zásada proporcionality).¹¹

Dalším významným principem, který ovládá současnou právní úpravu vazby (zejména možnosti jejího nahrazení), je princip subsidiarity, kdy by vazba měla být aplikována pouze za předpokladu, nelze-li jejího účelu dosáhnout jinými, mírnějšími prostředky k zajištění osoby.¹² K němu je dle mého názoru potřeba přiřadit též princip fakultativnosti vazby, který až na výjimky¹³ nepřipouští presumování existence skutečností odůvodňujících vazbu bez jejich dovození ze specifických okolností každého případu.¹⁴

Závěrem bych ráda uvedla, že českou právní úpravu vazby nalezneme v hlavě čtvrté, oddíle prvním trestního řádu č. 141/1961 Sb., počínaje § 67. Další specifická úprava vazby se nachází také ve zvláštních předpisech, a to v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (z. č. 218/2003 Sb.) a zákoně o mezinárodní justiční spolupráci (z. č. 104/2013 Sb.).¹⁵

1.1 Vazba ve světle ochrany základních práv a svobod

Osobní svoboda patří mezi základní práva jednotlivce. Na druhé straně vazba bude vždy znamenat její omezení.¹⁶ Následující text jsem se rozhodla věnovat stručnému objasnění, jaký základ pro zákonné vymezení pojmu vazby přinesly významné lidskoprávní dokumenty (konkrétně se zaměřím na Listinu a Evropskou úmluvu o lidských právech) a jakou roli v této problematice hrají soudy, jejichž úkolem je základní práva v těchto listinách chránit, jelikož právě jejich judikatura řadu let upozorňuje na problémy, které s sebou institut vazby přináší.

⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, c1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8, s. 310.

¹⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 371.

¹¹ JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 322.

¹² JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 322-323.

¹³ Obligatorní je pouze vazba podle § 101 a § 206 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci.

¹⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 378.

¹⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-451-0, s. 16-17.

¹⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 23.

1.1.1 Vazba v kontextu Listiny a judikatury Ústavního soudu

Právo na osobní svobodu v tradičním pojetí, tj. v souvislosti s jeho garancemi v trestním procesu, upravuje Listina v čl. 8 a jeho šesti odstavcích. Nejedná se zde tedy o ochranu lidské svobody v nejširším vymezení (jako např. v čl. 2 odst. 3 a 4 LZPS), ale o svobodu dílčí, která má specifický význam např. vedle svobody pohybu a pobytu. Nadto z odstavců 2 až 6 plyne, že omezením osobní svobody člověka je zde myšleno právě její fyzické omezení či odnětí.¹⁷

Elementární zásadu trestního řízení týkající se vazby, nalezneme na úrovni ústavního pořádku v čl. 8 odst. 5 LZPS. Podle něj nikdo nesmí být vzat do vazby, leda stalo by se tomu tak z důvodů a na dobu stanovenou zákonem na základě rozhodnutí soudu. Jinými slovy každé omezení osobní svobody veřejnou mocí musí být zákonné a musí být také provedeno zákonným postupem za současného respektování ústavněprávních limitů, které zasah do práva na osobní svobodu umožňují.¹⁸ Zákonné provedení čl. 8 odst. 5 LZPS nalezneme v § 67 TŘ.¹⁹

Ačkoli ochrana ústavně zaručených práv a svobod náleží zejména obecným soudům, čl. 83 Ú pověřil ochranou ústavnosti také zvláštní, od obecného soudnictví oddělený orgán - Ústavní soud České republiky. Ten disponuje pravomocí jak abstraktní kontroly právních norem, tak i přezkumem konkrétních rozhodnutí veřejné moci. Pokud se zaměříme na otázky ústavnosti vazebních rozhodnutí, Ústavní soud se jimi ve své judikatuře opakovaně zabývá. Obecně můžeme konstatovat, že se jedná především o problémy výkladu vazebních důvodů, trvání vazby či problematiku opravných prostředků vůči rozhodnutí o vazbě. Pozornosti by neměl uniknout také fakt, že Ústavní soud opakovaně zastává názor, že vazba by měla být opatřením výjimečným, které nelze v žádném případě pokládat za samozřejmost v případě stíhání jakéhokoli závažnějšího trestného činu.²⁰

Judikatura Ústavního soudu se dotkla ovšem také formální stránky vazebních rozhodnutí, kdy považují za důležité zdůraznit zejména problematiku jejich odůvodňování. V tomto případě se nelze než ztotožnit s myšlenkou, že s přihlédnutím k významu ústavně zaručených základních svobod je vyčerpávající a řádné odůvodnění vazebního rozhodnutí jedním ze základních

¹⁷ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo české republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5, s. 523.

¹⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 24.

¹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 735.

²⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 3-4.

předpokladů ústavně konformního rozhodnutí. Jedině tak v něm totiž mohou být shledány konkrétní vazební důvody a může být také předmětem přezkumu.²¹

V neposlední řadě je potřeba mít na paměti, že i přezkoumávání důvodnosti vzetí do vazby Ústavním soudem má své limity. Ústavnímu soudu, jakožto garantu ústavnosti přísluší hodnotit vazební rozhodnutí právě z tohoto hlediska a při zásazích dosahujících takovéto intenzity. Naopak není příslušný hodnotit běžnou zákonnost, vyjadřovat se k taktice vedení vyšetřování, ani nepřehodnocuje provedené dokazování.²² Jelikož je vazba navíc institut práva procesního a nikoli hmotného, nepřísluší mu zkoumat ani případnou otázku viny stěžovatele, jak sám stanovil v jiném z nálezů.²³

1.1.2 Vazba v kontextu Evropské úmluvy o lidských právech a judikatury ESLP

Vzhledem k inkorporačnímu účinku čl. 10 Ú, který činí vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a Česká republika je jimi vázána, přímo aplikovatelnými a současně stanoví jejich přednost v případě rozporu se zákonem, je důležité k takovým smlouvám přihlížet také při posuzování oprávněnosti omezení či zbavení práva na osobní svobodu. Mezi nejvýznamnější z takových mezinárodních smluv patří Evropská úmluva o lidských právech, uzavřená v rámci Rady Evropy.²⁴

Pokud se zaměříme na vazbu a vazební řízení, pozornosti by neměly uniknout zejména čl. 5 odst. 1 písm. a) a c) a čl. 5 odst. 3 EÚLP ve spojení s čl. 6 EÚLP. Garanci práva na svobodu a osobní bezpečnost přináší čl. 5 odst. 1 EÚLP, který dále rozvádí, že nikdo nesmí být svobody zbaven, vyjma případů stanovených v písm. a) až f), pokud se tak stane souladně s řízením stanoveným zákonem. Konkrétně Čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP se potom vztahuje na zbavení osobní svobody za účelem předvedení osoby před příslušný soudní orgán, kdy zároveň musí být naplněny důvody jako důvodné podezření ze spáchání trestného činu, zabránění jednotlivci ve spáchání trestného činu či zabránění v útěku po jeho spáchání.²⁵ Jak uvádí ve své knize Repík, tyto důvody však nejsou alternativní, jak by se dle gramatického znění mohlo zdát, ale v souvislosti s ustálenou judikaturou ESLP ohledně ustanovení pod písm. c) a čl. 5 odst. 3 EÚLP, důvodné podezření

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 103/99 ve spojení s nálezem Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

²² Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. I. ÚS 77/02.

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

²⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 24.

²⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 24-25.

ze spáchání trestného činu musí být naplněno vždy, ostatní dva důvody k němu pak mohou pouze přistoupit.²⁶

Samotná judikatura ESLP je jistě o něco zajímavějším tématem. Zejména proto, že na jednu stranu neodmyslitelně ovlivnila podobu současné české vazební právní úpravy, na druhou stranu je stále tématem kontroverzním, ke kterému se ve svých judikátech několikrát vyjádřil i Ústavní soud.

V návaznosti na výše uvedený čl. 10 Ú mají české soudy a jiné orgány veřejné moci při svém rozhodování povinnost dbát nejen znění, ale také interpretace přímo aplikovatelných mezinárodních smluv (jako EÚLP) příslušnými mezinárodními tribunály (v tomto případě ESLP). Zvláště potom, když se jedná o lidskoprávní mezinárodní smlouvu řazenou Ústavním soudem do ústavního pořádku, dosahuje relevance rozhodnutí ESLP v českém právu ústavněprávní kvality. Ne vždy tomu tak ovšem je, přičemž takové pochybení může mít za následek porušení základního práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 LZPS, čl. 6 EÚLP), případně samotného dotčeného práva chráněného EÚLP.²⁷ Sám Ústavní soud upozornil v judikátu sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010 na skutečnost, že některé obecné soudy stále neznají či dokonce ignorují judikaturu ESLP, čímž vystavují Českou republiku nejen možné odpovědnosti za porušení mezinárodních závazků, ale též popírají vnitrostátní prostředky nápravy porušení EÚLP²⁸ a dle mého názoru tak prohlubují rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním právem a zárukami, které poskytují.

Na druhou stranu bych ráda zdůraznila, že v obecné rovině je vazební judikatura ESLP poměrně rozsáhlá, řešící nejen způsob rozhodování o vazbě, vazební důvody nebo kam až sahají limity pro zbavení osobní svobody, ale udává také směr, co se týče problematiky poskytování přiměřené zdravotní péče, podmínek výkonu vazby nebo prevence sebevražd.²⁹

Nezbývá než dodat, že česká právní úprava vazby zajisté odráží EÚLP (která byla mimo jiné inspiračním zdrojem také pro vznik LZPS³⁰), potažmo mezinárodní právo, na druhou stranu stále přetrvává řada nesrovnalostí a interpretačních kolizí, přičemž některé významné změny a problémy uvedu ve vlastním jádru této práce.

²⁶ REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Focus (Orac). ISBN 80-86199-57-6, s. 219-220.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 310/05.

²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10.

²⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 31-32.

³⁰ REPÍK, B. 2002. op. cit., s. 13.

2 Historický vývoj institutu vazby

Druhou kapitolu jsem se rozhodla věnovat stručnému nastínění historického vývoje vazby, jelikož je pokládána za jeden z tradičních institutů trestního procesu. Znatelný posun můžeme sledovat například od dob feudálního inkvizičního procesu, kdy byla vazba nedílnou součástí řízení a používala se téměř vždy. Dnes již k takovému užívání nedochází. S vývojem společnosti a práva začala být vazba vnímána jako opatření výjimečné povahy (*ultima ratio*), jelikož jde o nejcitelnější zásah státu do života člověka, o jehož vině má být tepve pravomocně rozhodnuto.³¹ V následujícím textu budou představeny vybrané trestní řády a jejich novely, které za tímto postupným vývojem na českém území stojí od roku 1873.

2.1 Právní úprava v letech 1873 až 1950

Nejvýznamnějším legislativním počinem v historii vazby devatenáctého století bylo vydání **trestního řádu č. 119/1873 ř. z.**, jenž je dílem tehdejšího ministra spravedlnosti Julia Glasera.³² O mimořádné zdařilosti tohoto díla svědčí také fakt, že s různými změnami platil na území Čech, Moravy a Slezska až do roku 1950.³³

Glaserův trestní řád je reakcí na vydání prosincové ústavy³⁴ a vyvrcholením liberalizačních snah o ukotvení zásad moderního trestního procesu jako jsou zásada obžalovací, volného hodnocení důkazů, ústnosti a veřejnosti. Jeho předchůdcem byl absolutistický trestní řád z roku 1853, který byl zcela ovládnut inkviziční zásadou, po jejímž odstranění volalo měšťanstvo již od roku 1848.³⁵

Zákon č. 119/1873 ř. z. rozlišoval ze zajišťovacích prostředků tzv. obeslání obviněného k výslechu, předvedení, prozatímní zajištění a řádnou vyšetřovací vazbu.³⁶ Ta byla upravena v § 180 a mohl ji uvalit soudce pouze na obviněného, který i po svém výslechu zůstal podezřelým ze spáchání přečinu či zločinu a u něhož byl dán některý z vazebních důvodů podle § 175, bod 2 až 4 trestního řádu. Na rozdíl od prozatímního zajištění nebylo důvodem vazby

³¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7, s. 498.

³² Zákon č. 119/1873 ř. z. bývá označován též jako tzv. Glaserův trestní řád.

³³ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení.* Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-8087212-88-2, s. 54.

³⁴ Ústavu z roku 1867 tvořil také zákon č. 144/1867 ř. z. o soudcovské moci, který ve čl. 10 a 11 zajišťoval ústnost a veřejnost soudního procesu, nezávislosti soudců apod.

³⁵ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7, s. 234.

³⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 122.

přistižení při činu (§ 175, bod 1). Za pozornost ovšem stojí fakt, že v ostatních bodech se jedná o důvody do jisté míry podobné těm stanoveným současnou českou právní úpravou.³⁷ Co se týká výsledku zadrženého, byla určena lhůta dvacetčtyři hodin, ve které musel být na základě rozkazu předveden před vyšetřovacího soudce a vyslechnut. Pokud po výsledku nebyl shledán vazební důvod, rozhodl soudce o jeho propuštění. Vedle takto vymezené fakultativní vazby existovala právní úprava vazby obligatorní. Do ní musel být vzat obviněný, co spáchal zločin, za který bylo možno uložit trest smrti nebo trest odnětí svobody minimálně na deset let.³⁸

Vyšetřovací vazba nebyla omezena pouze na přípravné vyšetřování, ale mohla se uplatnit i v dalších stádiích trestního procesu až do výkonu trestu. Byla proti ní přípustná stížnost k radní komoře dle § 113 a násl. a proti rozhodnutí komory stížnost k zemskému soudu. Uzákoněna byla též možnost nahrazení vazby slibem (§ 191) nebo kaucí (§ 192-194). Nejvyšší přípustná doba jejího trvání stanovena nebyla s výjimkou vazby koluzní (§ 175 bod 3), která se zpravidla nemohla prodlužovat nad dva měsíce.³⁹

Glaserův trestní řád byl pokrokový ovšem také díky přímému zakotvení zásady zdrženlivosti a proporcionality. Ustanovení § 183 stanovilo povinnost vykonávat vazbu tak, aby bylo co nejvíce šetřeno osobnosti a cti obviněného a omezení svobody mělo probíhat pouze v té míře, která vede k naplnění účelu vazby.⁴⁰ Z toho plyne, že prozatimní zajištění i vazba tedy musely být okamžitě zrušeny, jakmile odpadly jejich důvody a všechny orgány činné v trestním řízení byly povinny tyto skutečnosti přezkoumávat.⁴¹

Rakouský trestní řád, který platil po i vzniku Československa, měl bohužel vedle stránek kladných také řadu nedostatků, např. nezapočítávání výkonu vazby do výkonu trestu, což vedlo k tomu, že zejména nemajetní často nevyužívali možnosti odvolání proti rozsudku ve snaze zbytečně neprodlužovat vyšetřovací vazbu a tím i výkon trestu. Nemajetní dále nemohli využít ani výhodu propuštění z vazby na základě složení jistoty.⁴² Co se týká novelizací, významné změny přinesl zejména až zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, kdy došlo například k úplnému zrušení právní úpravy kauce.⁴³

³⁷ Srov. § 67 TR

³⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 127-129.

³⁹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 129-134.

⁴⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 18.

⁴¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 133.

⁴² MALÝ, K. 1999. op. cit., s. 235.

⁴³ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 142.

2.2 Právní úprava v letech 1950 až 1961

Trestní řád č. 87/1950 Sb. rozváděl a dále upravoval nové instituty, které přinesl již zákon o zlidovění soudnictví.⁴⁴ Soudci z lidu měli v době jeho přijetí stejné postavení jako soudci z povolání a příslušela jim majorita. Úkony veřejné žaloby převzala prokuratura a nad dodržováním legality soudního rozhodování měl dohlížet generální prokurátor.⁴⁵

Vazba byla upravena v druhém oddílu hlavy druhé s názvem „Výslech a vazba obviněného“. Z § 96 odst. 2 můžeme zjistit, že oproti předchozím úpravám, v Čechách i na Slovensku,⁴⁶ došlo k vymezení důvodů vazby do tří skupin skutečností, na základě kterých můžeme rozlišit vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Jistým krokem zpět byla přetrvávající existence právní úpravy obligatorní vazby (§ 96 odst. 1), která se ukládala, pokud byl obviněný podezřelý z trestného činu, za jehož spáchání hrozil trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí nebo trest odnětí svobody s dolní hranicí deset let.⁴⁷

O vazbě odevzdané osoby dle § 100 nerozhodoval v připraveném řízení soudce, nýbrž prokurátor a to zpravidla ihned po jejím výslechu.⁴⁸ Proti tomuto rozhodnutí byla přípustná stížnost s odkladným účinkem, o které rozhodoval nadřízený prokurátor. Z toho lze vyvodit, že ingerence soudu byla úplně vyloučena.⁴⁹ Právě přípravné řízení ovládané orgány národní bezpečnosti, které spolupracovaly s prokuraturoou, získalo v rámci trestního řízení největší váhu a došlo tak k deformaci celého procesu.⁵⁰ Testní řád neupravoval ani nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby a způsob, jakým by mělo být rozhodováno o jejím prodloužení. Platilo pouze všeobecně formulované pravidlo v § 104, že pokud pominul důvod vazby, prokurátor ihned propustil obviněného na svobodu. Povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat tak, aby byla vazba pokud možno co nejvíce zkrácena, stanovil § 107 tohoto zákona.⁵¹

Jelikož trestní řád 87/1950 Sb. vznikl pod politickou kontrolou v rámci tzv. právníké dvouletky, je potřeba mít na mysli, že většina formálně deklarovaných práv a procesních záruk měla pouze vytvořit zdání demokracie a pokroku. Práva obviněného byla reálně značně okleštěna

⁴⁴ RŮŽIČKA, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: C.H. Beck, 2005. Právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, s. 163.

⁴⁵ RŮŽIČKA, M. 2005. op. cit., s. 157-158.

⁴⁶ Až do přijetí z. č. 87/1950 Sb. platil na území Česka rakouský trestní řád č. 119/1873 ř. z. a na území Slovenska uherský z. č. XXXIII/1896.

⁴⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 18.

⁴⁸ Fakticky nebyla stanovena žádná lhůta, ve které by bylo nutno o vazbě rozhodnout.

⁴⁹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 147-148.

⁵⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. 2007. op. cit., s. 29.

⁵¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 149.

a postavení obhájce oslabeno.⁵² Lze tedy dovodit, že tento zákon umožňoval zneužívání práva vládnoucí komunistickou stranou a také průběh vykonstruovaných procesů 50. let 20. století.

Jisté zlepšení přišlo až spolu s **trestním řádem č. 64/1956 Sb.**, který se stal reakcí na značně zjednodušený trestní proces vytyčený předchozím trestním řádem. Podstatně podrobněji a srozumitelněji upravil přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby či odvolací řízení. Dále pokládám za významné připomenout též vymezení základních zásad trestního procesu v § 2 zákona.⁵³

Přípravné řízení tvořila jedna forma a to vyšetřování, jehož trvání bylo limitováno zákonnou lhůtou dvou měsíců (§ 185). Vytvořen byl také nový institut vyšetřovatele, který byl oddělen od operativních složek policie, a došlo k zesílení dozoru prokurátora nad přípravným řízením.⁵⁴ Vyšetřování se nově zahajovalo usnesením (§ 176) a institut vznesení obvinění (§ 178 a násl.) zaručil, že osoby budou stíhány jen v odůvodněných případech a dostane se jim od začátku plná možnost obhajoby.⁵⁵

Co se týká vazby, provedl trestní řád č. 64/1956 Sb. řadu zásadních změn. Došlo ke zrušení tzv. obligatorní vazby a o vzetí do vazby se tedy rozhodovalo jen na základě konkrétních okolností případu. Podle § 80 mohl navíc být do vazby vzat pouze obviněný, který naplnil některý z vazebních důvodů v § 79. Ty zůstaly shodné s předchozí úpravou. Z výše uvedeného lze dovodit snahu o ukládání tohoto zajišťovacího opatření jen v odůvodněných případech, kdy nebude docházet k jeho nadužívání v kauzách, které nejsou řádně vyšetřeny. O vazbě mohl rozhodnout pouze soud, v přípravném řízení prokurátor. I tento trestní řád připouštěl proti takovému rozhodnutí stížnost (v případě § 84 odst. 2 i s odkladným účinkem), o které rozhodoval nadřízený soudce nebo nadřízený prokurátor. Dle § 82 odst. 2 měl obviněný oprávnění navíc kdykoli žádat o propuštění z vazby. O těchto právech musel být ze zákona poučen. Zcela nově zavedeným institutem byla tzv. prozatímní vazba (§ 77), o které mohly rozhodnout vyšetřovací orgány, pokud byl u podezřelého dán některý z důvodů vazby a věc nesnesla odkladu. Tuto osobu posléze musel vyšetřovací orgán vyslechnout a nejpozději do 48 hodin propustit na svobodu nebo odevzdat prokurátorovi.⁵⁶

⁵² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. 2007. op. cit., s. 29.

⁵³ RŮŽIČKA, M. 2005. op. cit., s. 189-190.

⁵⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. 2007. op. cit., s. 30.

⁵⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 155.

⁵⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 159-165.

Dalším přelomovým prvkem bylo stanovení maximální doby trvání vazby v přípravném řízení na dva měsíce (§ 81 odst. 1). O prodloužení, nanejvýš o jeden měsíc, mohl v zákonem stanovených případech rozhodnout nadřízený prokurátor. Generální prokurátor mohl určit i dobu delší. Dvuměsíční lhůtu nebylo však možno prodloužit u vazby koluzní. Na rozdíl od trestního řádu č. 87/1950 Sb. byla nově důvodnost vazby přezkoumávána z úřední povinnosti ve všech stádiích trestního procesu (§ 82 odst. 1) a trestní řád z roku 1956 se přiblížil současné právní úpravě také tím, že obnovil možnost nahrazení vazby písemným prohlášením u vazby útěkové a prozatimní dle § 83.⁵⁷

2.3 Právní úprava od roku 1961 po současnost

V roce 1960 byla schválena nová socialistická ústava⁵⁸ a jako reakce na ní byla přijata politická direktiva k vytvoření nových trestněprávních předpisů, které měly lépe odrážet společenské poměry a přispět k vybudování vyspělé socialistické společnosti.⁵⁹ **Trestní řád č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním**, nahradil trestní řád z roku 1956 a s četnými novelizacemi platí do současnosti.⁶⁰

Obecně můžeme konstatovat, že nový trestní řád ve svém původním znění zůstal u systematiky svého předchůdce. Zároveň, s ohledem na soudobé názory, se pokoušel o navázání spolupráce se společenskými organizacemi v boji proti zločinnosti. Přípravné řízení znalo pouze jednu formu (vyšetřování)⁶¹ a stále bylo fakticky velmi silným prvkem řízení, ačkoli byl kladem důraz na hlavní líčení a rozhodování na základě zásad ústnosti a bezprostřednosti.⁶²

Prvotní úprava vazebního práva v trestním řádu č. 141/1961 Sb. se v podstatných rysech příliš neodlišovala od úpravy v předchozím trestním řádu. Vazba zůstala fakultativním prostředkem ukládaným obviněnému na základě vazebních důvodů v § 67, které definovaly opět vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Institut prozatimní vazby ani vazba obligatorní nebyly zavedeny. Možnost nahrazení vazby (§ 73) se nově rozšířila nejen na vazbu útěkovou, ale také vazbu předstižnou, přičemž obě mohly být nahrazeny převzetím záruky společenskou organizací. U vazby útěkové platila nadále též možnost písemného slibu obviněného. Úprava rozhodování o vazbě v § 68 byla taktéž shodná. Proti rozhodnutí se připouštěla stížnost bez odkladného účinku,

⁵⁷ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 163-165.

⁵⁸ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb.

⁵⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. 2007. op. cit., s. 30.

⁶⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 19.

⁶¹ Teprve novela z. č. 57/1965 Sb. zavedla další formu přípravného řízení, vyhledávání.

⁶² RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 167-169.

a právě té se dotkla jedna z prvních novel trestního řádu zákonem č. 149/1969 Sb., kterou považují za důležitou zmínit. Na jejím základě byl do trestního řádu přidán § 146a, který nově stanovil, že o stížnosti proti rozhodnutí prokurátora o vzetí do vazby nebo zamítnutí žádosti o propuštění, nerozhoduje nadřízený prokurátor, ale soud, v jehož obvodě je prokurátor činný. Stalo se tomu tak v reakci na volání o posilování soudní kontroly při závažných zásazích do práv a svobod. Tato novela přinesla také změny v oblasti tvání vazby, kdy o prodloužení vazby v přípravném řízení nad dva měsíce rozhodoval pouze nadřízený prokurátor, a oprávnění generálního prokurátora bylo zcela vypuštěno. Novinkou trestního řádu č. 141/1961 Sb. byla i možnost takového prodloužení koluzní vazby. Co se týká rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby, zavedla novela č. 149/1969 Sb., v případě jejího zamítnutí možnost opětovného podání ze stejných důvodů až po uplynutí 14 dnů od právní moci předchozího rozhodnutí.⁶³ Dosud neřešenou otázkou zůstávalo stanovení celkové nejvyšší přípustné doby vazby. Tu přinesla až novela č. 159/1989 Sb., kdy vazba v trestním řízení nemohla překročit horní hranici trestní sazby odnětí svobody za trestný čin, pro nějž byl obviněný ve vazbě.⁶⁴

Po pádu komunistického režimu prošla nejen délka trvání vazby, ale také další ustanovení řadou novelizací rozvíjejících nově nabytou úctu k základním lidským právům a svobodám. Za významné považují například sjednocení veškerého rozhodování o vazbě, kdy s účinností od 1. 1. 1992⁶⁵ bylo přeneseno z prokurátora na soudce. Není náhodou, že se tomu tak stalo v reakci na přijetí Listiny a její čl. 8 odst. 3 a 5. Proměnou prošla také úprava důvodů vazby, kdy můžeme shledat jejich zúžení a zpřesnění. Například novela č. 178/1990 Sb. doplnila, že pro naplnění vazebních důvodů se musí jednat o „konkrétní“ skutečnosti, které vyvstanou na základě zjištění orgánů činných v trestním řízení a nikoli odhady. Zákon č. 152/1995 Sb. zpřesnil podmínky vazby z důvodu § 67 písm. b) a c), kdy nelze tyto důvody vykládat jako obecné nebezpečí, ale musí se jednat o obavu, že bude obviněný působit na spoluobviněné a svědky dosud „nevyslechnuté“ soudem nebo pokračovat v trestné činnosti „pro níž je stíhán“. Doplněn byl také odstavec druhý⁶⁶ v § 67, který klade důraz existenci skutkových okolností a důvodné podezření, že trestný čin spáchal obviněný.⁶⁷

⁶³ Takto stanovená úprava žádosti o propuštění z vazby trvá prakticky až do současnosti.

⁶⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 183-205.

⁶⁵ Novelou č. 558/1991 Sb.

⁶⁶ Novelou č. 166/1998 Sb.

⁶⁷ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 184-189.

Velkou reformu trestního řádu přinesla **novela zákonem č. 265/2001 Sb.**, která se prakticky dotkla dvou třetin všech jeho ustanovení.⁶⁸ Stalo se tomu tak zejména proto, že právní úprava jako celek nebyla již dostatečně provázaná a původní znění vycházelo ze zcela odlišných ideových východisek.⁶⁹ Co se týká problémů vazby, primárním cílem novely bylo v souladu s mezinárodními trendy omezit počet osob, které jsou brány do vazby (zvláště pro méně závažné trestné činy) a významně snížit počet osob setrvávajících ve vazbě delší dobu.⁷⁰ Důvody vazby byly upraveny v souladu s výslovně uzákoněnou zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti (§ 2 odst. 4), což mělo zajistit užívání vazby jen na nezbytné případy v souladu s co nejmenšími zásahy do základních práv a svobod osob. Podmínka důvodnosti trestního stíhání se z druhého odstavce přesunula do § 67 a byla doplněna dovětkem o princip subsidiarity. Ten se projevil také např. rozšířením možností nahrazení vazby o dohled probačního úředníka. Nelze pominout ani to, že snaha o užívání vazby jako prostředku *ultima ratio* je patrná též z § 68 odst. 2, kdy do vazby nelze vzít obviněného pro úmyslný trestný čin, za nějž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí do 2 let, u nedbalostního trestného činu do 3 let, pokud není zároveň dána nějaká okolnost z § 68 odst. 3.⁷¹

Ačkoli dle dobových statistik opravdu došlo ke snížení počtu obviněných ve vazbě i zkrácení její průměrné délky, úprava vazby prochází stále dalším vývojem.⁷² Než se v následujících kapitolách začnu věnovat problematice aktuálního znění, připomenu ještě tři novely z posledního desetiletí.

Novela č. 459/2011 Sb. spočívala ve snaze dát otázky vazby do souladu s judikaturou Ústavního soudu, zejména ohledně práva obviněného „být slyšen“, zavedením vazebního zasedání. Navrátila se též ke stavu před velkou novelizací 2001, kdy opět stanovila výlučnou pravomoc soudu, resp. soudce v rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě. Státní zástupce touto pravomocí v přípravném řízení již nedisponoval.⁷³ **Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**, s nímž byla spojena také novelizace trestního řádu, ještě více zdůraznil subsidiaritu používání vazby. Uzákonil totiž tzv. předběžná opatření, která dle § 67 a násl. trestního

⁶⁸ Např. došlo ke změně poměru přípravného řízení a řízení před soudem přesunutím těžiště dokazování do hlavního líčení, posílení role státního zástupce v přípravném řízení, uzákonění zkráceného přípravného řízení a vymezení lhůt pro provedení procesních úkonů.

⁶⁹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 213-222.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 732-733.

⁷¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 225-227.

⁷² ZEMAN, P. Velká novela trestního řádu jako základ rekonstrukce – poznatky z výzkumu. In: VANDUCHOVÁ, M., GRIVNA, T. *Rekonstrukce trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 196-203. ISBN 978-80-87146-13-2, s. 199.

⁷³ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 733.

řádu mají být ukládány přednostně před vazbou, jelikož činí méně intenzivní zásah do osobní svobody.⁷⁴ Cestu moderním technologiím do vazebního práva otevřela novela **zákonem č. 150/2016 Sb.**, která v § 73 odst. 4 ukotvila možnost elektronické kontroly jakožto jedno z omezení v případě nahrazení vazby.⁷⁵

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 735.

⁷⁵ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, roč. XXVII, č. 1, s. 29-47. ISSN 1210-9126, s. 31.

3 Materiální vazební právo a jeho problémy

Rozsáhlou problematiku vazebního práva můžeme v podstatných otázkách rozdělit do několika základních oblastí. První takovou oblast tvoří materiální vazební právo,⁷⁶ které lze definovat jako soubor hmotněprávních podmínek pro rozhodování o vazbě, které jsou upraveny v trestněprocesním předpisu, tj. trestním řádu.⁷⁷ Z toho plyne, že v oblasti trestního práva nedochází k striktnímu oddělení práva hmotného a procesního a není tedy ani vyloučena vzájemná prostupnost norem v rámci jednotlivých kodexů.⁷⁸

Jak již napovídá název této diplomové práce, budou v této kapitole zdůrazněny zejména problémy, které se v oblasti materiálního vazebního práva vyskytují. Za její těžiště potom můžeme označit především vazební důvody a problémy související s jejich vymezením a praktickým posuzováním v odrazu judikatury.

3.1 Zákonné předpoklady vzetí do vazby s důrazem na důvodnost trestního stíhání

První zákonný předpoklad vazby nalezneme v § 68 odst. 1 TŘ, který stanoví, že do vazby lze vzít pouze osobu, vůči níž bylo zahájeno trestní stíhání, tedy obviněného.⁷⁹ Zde je nutno podotknout, že zajištění jiných osob (např. svědka) vazbou není přípustné, a aby mohly nastat účinky trestního stíhání, musí být obviněnému doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1, 2 TŘ).⁸⁰ V minulosti nebylo zcela jasné, zda lze výše uvedené informace o účinnosti trestního stíhání vztáhnout také k cizincům, kteří využili svého práva na vytvoření překladu usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 28 odst. 1, 2 TŘ) a ten jim dosud nebyl doručen. Bylo ovšem dovozeno a judikováno, že z hlediska možnosti použití vazby postačí doručení tohoto usnesení v českém jazyce, za předpokladu obeznámení s podstatou obvinění v jazyce, kterému rozumí (R 15/2005).⁸¹

Přijetím novel trestního řádu č. 166/1998 Sb. a č. 265/2001 Sb., jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, se již nespornou a výslovnou součástí podmínek pro vzetí do vazby stala též důvodnost

⁷⁶ Další oblasti potom tvoří formální vazební právo a právní úprava o výkonu vazby. Viz MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 72.

⁷⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 40.

⁷⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 382.

⁷⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 295.

⁸⁰ JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 323-324.

⁸¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 500.

trestního stíhání.⁸² Nelze ovšem pominout, že tato podmínka stále vyvolává výrazné problémy v aplikační praxi a proto je potřeba ji zde věnovat zvýšenou pozornost.

Zkoumání opodstatněnosti podezření ze spáchání trestného činu⁸³ má svůj význam hlavně proto, že vazba je vždy zásadně uplatňována v souvislosti s probíhajícím trestním stíháním pro onen konkrétní trestný čin.⁸⁴ Můžeme dovodit, že nejvýrazněji se tento vazební předpoklad projevuje u vazebního rozhodování v připraveném řízení. Státní zástupce, který je v připraveném řízení v postavení *dominus litis*, musí v návrhu na vzetí do vazby vymezit existenci důvodnosti zahájení trestního stíhání a své závěry podložit,⁸⁵ aby tyto skutečnosti mohl při rozhodování o vazbě posoudit jakožto předběžnou otázku (§ 9 odst. 1 TŘ) také soudce.⁸⁶ Pokud by ovšem soudcem bylo při rozhodování o vazbě zjištěno, že trestní stíhání není důvodné, nemůže na základě toho sám zastavit trestní stíhání, ani dát závazný pokyn k dalšímu postupu. Důsledky tohoto závěru by se projevil právě v propuštění obviněného na svobodu, anebo jeho nevzetí do vazby.⁸⁷ Proto je zde potřeba uvést, že se vždy musí stanovit určitý práh podezření dostačující k zahájení trestního stíhání, u něhož i dle samotné dikce dovětku § 67 TŘ není vyžadováno, aby v této fázi řízení bylo dosaženo jistoty, že obviněný je pachatelem.⁸⁸ Postačí, pokud konkrétní skutečnosti tvoří rozumný a dostatečný podklad pro důvodné podezření, že skutek naplňující znaky trestného činu byl spáchán a to obviněným.⁸⁹

Jak uvádí ve svém článku Kadanec, problém však nastává ve chvíli, kdy soudce má povinnost posuzovat důvodnost trestního stíhání, potažmo rozhodovat o vazbě mimo jiné na základě spisu předloženého státním zástupcem, do kterého ovšem bylo obviněnému na základě § 65 odst. 2 TŘ zamezeno nahlížet. Tato praxe bohužel není zejména na začátku vyšetřování nijak neobvyklá a obhajobě je poté k uplatnění práv obviněného k dispozici toliko usnesení o zahájení trestního stíhání a návrh na vzetí do vazby, často předaný těsně před začátkem vazebního zasedání.⁹⁰

To, že výše uvedená praxe není v pořádku, vyjadřuje na evropské úrovni již několik let ESLP. Podle něj musí soud posuzující vazbu poskytovat záruky soudního procesu, tedy, že „řízení musí být kontradiktorní a vždy musí zajišťovat rovnost zbraní mezi stranami, státním zástupcem

⁸² RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 390.

⁸³ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 41.

⁸⁴ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 738.

⁸⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 41.

⁸⁶ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 500.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

⁸⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 391.

⁸⁹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 747.

⁹⁰ KADANEC, P. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 3, s. 32-37. ISSN 1210-6348, s. 32.

*a zadržovanou osobou. Rovnost zbraní není zajištěna, pokud je obhájci odepřen přístup k těm dokumentům ve vyšetřovacím spisu, které jsou podstatné k tomu, aby bylo možno účinně zpochybnit zákonnost klientovy vazby.*⁹¹ Bez reakce nezůstal ani Ústavní soud, který se pokusil nalézt hranici mezi veřejným zájmem na efektivním trestním řízení a právy obviněného, když stanovil, že „v řízení o návrhu na vzetí do vazby není tedy možné zcela vyloučit, aby obviněný (jeho obhájce) získal takové informace z vyšetřovacího spisu, které alespoň v minimální míře dodávají důvodnost jak zahájenému trestnímu stíhání, tak některému ze zákonných vazebních důvodů.“⁹²

Dle mého názoru je důvodnost trestního stíhání potřeba vnímat spolu s dalšími zákonnými předpoklady vazby jako spojené nádoby. Pokud tedy nedojde k jejímu naplnění, těžko mohou obstát předpoklady další jako například existence skutečností odůvodňujících obavy v ustanovení § 67 písm. a) až c) TŘ.⁹³ Jak ostatně vymezuje i Gřivna a spoluautoři, teprve při zjištění, že jsou naplněny ostatní obecné vazební podmínky, je možné věc začít posuzovat z hlediska jednotlivých důvodů vazby.⁹⁴ Nevyřešená praxe ohledně nahlížení do spisu je tedy opravdu palčivým problémem, zvláště když k jeho zabránění zavazuje též právo Evropské unie.⁹⁵ Kadanec ze svého pohledu navrhuje řešení v podobě úpravy § 65 odst. 2 TŘ tak, aby zde bylo vytvořeno speciální ustanovení pro vazební řízení.⁹⁶ V tomto mu lze dát za pravdu, zejména pokud by tato úprava našla kompromis, kdy potřebné informace ohledně důvodnosti trestního stíhání budou obhajobě zveřejněny a ostatní, týkající se například budoucích kroků ve vyšetřování, utajeny. Obecně lze totiž při dodržení principu proporcionality v přípravném řízení shledat omezení nahlížení do spisu ústavně souladným. Neztotožňuji se ovšem již s druhým, alternativním způsobem řešení této situace, kdy by státní zástupce předložil vazebnímu soudu pouze neúplný spis, ve kterém by chyběly části zneprístupněné obviněnému dle § 65 odst. 2 TŘ.⁹⁷ Dle mého posouzení, by potom mohla vyvstat otázka, zda by tato skutečnost nemohla fakticky narušit nezávislost a nestrannost rozhodování soudců. Mimo jiné samotné posuzování opodstatněnosti trestního stíhání soudem může probíhat nejen na základě procesně použitelných důkazů, ale také podkladů, které tyto požadavky nesplňují,⁹⁸ tedy i ze záznamů opatřených

⁹¹ Rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2001 ve věci Lietzow proti Německu, stížnost č. 24479/94.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.

⁹³ Viz vytyčení dalších zákonných podmínek vazby např. dle JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 324.

⁹⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA T. a kol. 2019. op. cit., s. 295.

⁹⁵ Konkrétně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU o právu na informace, k jejíž implementaci mělo dojít do dne 2. 6. 2014. Bohužel ohledně této problematiky dosud nedošlo ke změně.

⁹⁶ KADANEC, P. 2018. op. cit., s. 35-36.

⁹⁷ KADANEC, P. 2018. op. cit., s. 36.

⁹⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 391.

před zahájením trestního stíhání.⁹⁹ K tomu Šámal a Růžička navíc zmiňují, že je potřeba hodnotit všechny relevantní skutečnosti, které mohou mít význam pro rozhodnutí o vazbě – svědčící ať pro podezření, že se skutek naplňující znaky trestného činu stal a že jej spáchal obviněný nebo proti takovému podezření obviněnému ve prospěch.¹⁰⁰ Z těchto důvodů se domnívám, že je potřeba soudu (v přípravném řízení soudci) poskytnout celý spisový materiál, aby bylo zřejmé, že trestní stíhání a návrh na vzetí do vazby jsou důvodné.

Třetí zákonná podmínka předpokládá, že vazba musí být odůvodněna konkrétními skutečnostmi.¹⁰¹ Tedy, že z jednání samotného obviněného nebo jiných konkrétních skutečností¹⁰² plyne důvodná obava z jeho počínání způsobem uvedeným v § 67 písm. a) až c).¹⁰³ Na tomto místě bych ráda zdůraznila, že obdobně jako u přezkumu důvodnosti trestního stíhání tyto zjištěné konkrétní skutečnosti musí tvořit rozumný a dostatečný základ pro naplnění alespoň některé z obav. Nesmí tedy jít jen o nepodložené domněnky či mlhavá podezření.¹⁰⁴ Soud, příp. soudce však nemusí dospět k naprosto jistému závěru, že nebude-li uvalena vazba, dojde k následku vytyčenému v zákoně. Ostatně institut vazby by poté začal postrádat svůj smysl, pokud by se vyčkávalo do okamžiku, kdy je jisté, že obviněný např. chce uprchnout nebo skutečně začne ovlivňovat svědky.¹⁰⁵

Ačkoli se toto obecné vymezení plynoucí z judikatury může zdát snadné, posouzení skutečností, které mají konkrétní obavu představovat, z hlediska jejich hrozby, bývá problematičtější než určení samotného vazebního důvodu.¹⁰⁶ Nehledě na to, zákon striktně vyžaduje jejich vypořádání též v odůvodnění rozhodnutí o vazbě (§ 68 odst. 1 a § 73c písm. b) TŘ).¹⁰⁷ Proto tyto konkrétní skutečnosti spolu s jednotlivými vazebními důvody, tvořící zákonný vazební předpoklad, budou detailně rozebrány v následující podkapitole.

Další vazební předpoklad vymezuje trestní řád negativně. V souladu se zásadou přiměřenosti § 68 odst. 2 TŘ výslovně vylučuje vazbu v případě stíhání obviněného pro úmyslný trestný čin, za nějž zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody ne vyšší než dvě léta a u nedbalostního trestného činu ne vyšší než tři léta. Ačkoli by tedy došlo k naplnění všech ostatních materiálních

⁹⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 748.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 747.

¹⁰² Např. jednání osoby odlišné od obviněného, která působí na svědky na jeho popud apod.

¹⁰³ JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 324.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 737.

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.

¹⁰⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 43.

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. a kol. 2018. op. cit., s. 327.

podmínek, nebylo by vzetí do vazby u těchto méně závažných trestných činů možné.¹⁰⁸ Na tomto místě je potřeba upozornit také na případy, kdy vzhledem k osobě obviněného a k závažnosti a povaze skutku nebude zřejmě po skončení stíhání uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Vztahuje se na ně úprava § 71 odst. 2 písm. b) TŘ a ačkoli se tento paragraf primárně týká přezkumu dalšího trvání vazby, judikatura správně dovodila, že při zjištění výše uvedeného musí být obviněný nejen propuštěn z vazby, nýbrž nemůže být již při vazebním rozhodování ani do vazby vzat.¹⁰⁹ Nelze než se s tímto názorem ztotožnit, jelikož takovýto výklad může efektivně zabránit problému s nadužíváním vazby v případech, kdy by k propuštění obviněného na svobodu stejně došlo při následném přezkumu. I tato pravidla vylučující vazbu dle § 68 odst. 2 TŘ a § 71 odst. 2 písm. b) TŘ mají však své výjimky popsané v § 68 odst. 3 a 4 TŘ, kde se jedná o tzv. kvalifikované důvody vazby.

Závěrem ještě zmíním, že před učiněním rozhodnutí o vzetí do vazby a jejím dalším trvání je potřeba též posoudit, zda nelze jejího účelu dosáhnout jiným opatřením. Tuto povinnost ukládá opět dovětek § 67 TŘ, přičemž se jedná zejména o uložení některého z předběžných opatření. Pokud by i přesto nedokázaly jiné instituty účel vazby naplnit a vazba byla tedy důvodná, nemusí ani tehdy dojít k jejímu uložení, jelikož musí být v souladu se zásadou subsidiarity zkoumáno, zda není vhodné využít některé z opatření nahrazujících vazbu.¹¹⁰

3.2 Důvody vzetí do vazby

Česká právní úprava stanoví v § 67 TŘ tři vazební důvody, na jejichž základě rozlišujeme vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Toto výslovné a taxativní vymezení přináší právní jistotu v eliminaci vzetí do vazby z důvodů neslučitelných s její povahou.¹¹¹ Na druhou stranu zmíněná právní úprava prakticky nedoznala zásadějších změn od 60. let minulého století a proto přináší v aplikační praxi mnohá úskalí.¹¹²

¹⁰⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 58-59.

¹⁰⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA T. a kol. 2019. op. cit., s. 296.

¹¹⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 59.

¹¹¹ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 74.

¹¹² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 43.

3.2.1 Vazba úteková (§ 67 písm. a) TŘ

Úteková vazba ze všech ostatních nejvíce naplňuje zajišťovací účel vazby, jelikož jejím cílem je zabránit, aby obviněný uprchnul nebo se skrýval¹¹³ ve snaze vyhnout se trestnímu stíhání či trestu. Zákon uvádí také příkladmo výčet nejčastějších okolností, ze kterých mohou obavy z daného počínání plynout. Jedná se zejména o nemožnost ihned zjistit totožnost obviněného, nestálé bydliště či hrozbu vysokým trestem.¹¹⁴ Motivem ovšem může být i osobní situace obviněného, např. dlouhodobá nespokojenost v zaměstnání či manželství, jak uvádí Mandák. Ten navíc zdůrazňuje, že tento demonstrativní výčet okolností odůvodňujících obavu útěku i skrývání, nelze chápat jako úmysl zákonodárce, aby se stal nástrojem pro paušální uvalení vazby bez dalšího zkoumání konkrétního případu. Jinak by ji bylo při naplnění těchto okolností možno používat téměř obecně.¹¹⁵

Jak jsem již výše zmiňovala, současný trestní řád sice obligatorní vazbu nezná, ovšem právě způsobem vymezení důvodů útekové vazby se jí praxe svou interpretací zákona často přibližuje.¹¹⁶ Dle mého názoru můžeme tento fakt nejvíce pozorovat u důvodu hrozby vysokým trestem, kde se poměrně kontroverzním stal náleží sp. zn. III. ÚS 566/03, ve kterém se Ústavní soud pokusil vymezit obsah pojmu „*vysoký trest*“. Neboli obava z útěku či skrývání může být dovozena mimo jiné za předpokladu důvodného podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu, u něhož lze očekávat „*uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let*“.¹¹⁷ Ze samotného náleží plyne, že se Ústavní soud vyslovením této hranice snažil posílit zejména právní jistotu při ukládání vazby a také zabránit jejímu nadužívání pomocí restriktivního výkladu tohoto důvodu. Současně ovšem praxe ukázala v četných případech pravý opak, kdy obecné soudy svá vazební rozhodnutí opírají toliko o tento náleží a v něm určenou výši hrozícího trestu bez zkoumání dalších okolností daného případu.¹¹⁸ Nepomáhá ani skutečnost, že v předmětném náleží Ústavní soud sice připouští, že sama hrozba vysokým trestem zakládá důvodnost obavy z počínání dle § 67 písm. a) TŘ, ale zároveň navazuje na předchozí judikaturu a klade důraz na to, že se vždy musí jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu v rámci zákonné trestní sazby,

¹¹³ V zákonném znění se pojmem „*uprchne*“ rozumí útěk do zahraničí a „*skrývat se*“ skrývání se v tuzemsku. Viz DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 501.

¹¹⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 44.

¹¹⁵ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 77-96.

¹¹⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 44.

¹¹⁷ Náleží Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

¹¹⁸ VÁVRA, L. Výše trestu jako důvod vazby? In: *Pravniprostor.cz* [online]. 27. 9. 2017. [cit. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyse-trestu-jako-duvod-vazby>.

podloženou specifickými okolnostmi a že obviněný má právo namítat existenci konkrétních skutečností, které aplikaci tohoto vazebního důvodu vylučují.¹¹⁹

Galovcová ve své knize vyjadřuje obavu, že stanovením výše uvedené hranice trestu ztrácí vazba svou fakultativní povahu, nehledě na to, že vysoký trest může být pro každého obviněného individuálně vnímanou zaležitostí a tedy osm a více let u někoho nemusí vést ke snaze uprchnout. Lze jí dát za pravdu také v tom, že při posuzování útěkové vazby nelze vycházet jen z povahy trestného činu a obecně stanovené výše trestu odnětí svobody v zákoně. Nestačí ovšem ani podložení individuální pravděpodobné výše hrozícího trestu konkrétními zjištěnými skutečnostmi. Je potřeba posuzovat vždy také další s výší trestu nesouvisející okolnosti, včetně osoby obviněného, ze kterých by obava útěku i skrývání mohla plynout.¹²⁰

Od předmětného nálezu z roku 2004 se distancují ovšem i další autoři. Například Jelínek upozorňuje na fakt, že i samotné znění trestního řádu záměrně nevymezuje hrozbu vysokým trestem jeho konkrétní výměrou a uložení útěkové vazby je potřeba posuzovat individuálně vzhledem ke kvalifikaci skutku a konkrétnímu obviněnému.¹²¹ Problematické je ostatně i samotné stanovení pravděpodobné výše hrozícího trestu odnětí svobody. Zejména na počátku trestního stíhání, kdy je nejčastěji o vazbě rozhodováno, dosud shromážděné důkazy nemusí tvořit dostatečný podklad pro vyvození všech přitěžujících a polehčujících okolností, které ve výsledku výši uloženého trestu ovlivní.¹²² Dovedit lze toliko jen to, že za relevantní je potřeba brát spíše dolní hranici trestní sazby a uvažovat o vyšším trestu jde jen ve zcela přesvědčivě doložených případech.¹²³

Dle mého názoru by možná budoucí judikatura mohla přinést další zpřesnění toho, co je potřeba zkoumat v případech vazby spojené s hrozbou vysokého trestu, potažmo vazbou útěkovou. Ostatně i ESLP klade důraz na to, že možné riziko útěku musí být hodnoceno s ohledem nejen na povahu obviněného, ale i jeho morálku, rodinné vztahy, majetek či vazby k zemi, ve které je trestně stíhán. Jelikož právě tyto faktory mohou v určitých případech ono riziko útěku (i přes vysoký hrozící trest) vyvracet či potvrzovat.¹²⁴ Dále si myslím, že i ze zákonného znění

¹¹⁹ VICHEREK, R. Výše trestu jako jediný důvod vazby útěkové. In: *Epravo.cz* [online]. 18. 3. 2014. [cit. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>.

¹²⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 45-46.

¹²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 722.

¹²² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 47.

¹²³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 502.

¹²⁴ Rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2005 ve věci Becciev proti Moldavsku, stížnost č. 9190/03 ve spojení s rozsudkem ESLP ze dne 27. 6. 1968 ve věci Neumeister proti Rakousku, stížnost č. 1936/63.

§ 67 TŘ je zřejmé, že je nutné přistupovat k posuzování těchto konkrétních okolností u vazebních důvodů komplexně, už jen díky předřazení jejich uzákonění do návěti paragrafu.

Oporu v judikatuře ESLP má také další významný nález Ústavního soudu¹²⁵ týkající se medializované kauzy bývalého politika Davida Ratha. Ve své podstatě Ústavní soud sice navázal na svou stávající judikaturu, ovšem vymezil zde nový atribut, který je potřeba posuzovat právě při rozhodování o vazbě podle § 67 písm a) TŘ opírající se o hrozbu vysokého trestu. Tím je plynutí času v souvislosti s dalším trváním vazby. Tento judikát je založen na myšlence, že skutečnosti, které činí vazbu důvodnou v počátcích trestního řízení, mohou s plynutím času ztrácet na významu i přesvědčivosti. Proto dlouhotrvající vazbu nelze opírat pouze o argument, že obviněnému hrozí vysoký trest. Její trvání musí být ospravedlněno dalšími konkrétními důvody, které současně vylučují její případné nahrazení.¹²⁶ Tímto nálezem se podle mě opět vracíme k tomu, co vše je potřeba zkoumat při rozhodování o nutnosti útěkové vazby. Přičemž i pro případné delší trvání vazby platí, že je vždy potřeba vycházet z více zkoumaných konkrétních hledisek, ze kterých důvodná obava útěku či skrývání plyne.

3.2.2 Vazba koluzní (§ 67 písm. b) TŘ)

Vazba vymezená pod § 67 písm. b) TŘ se na první pohled liší od vazby formulované předchozím vazebním důvodem. Účelem koluzní vazby totiž není zajištění přítomnosti osoby pro potřeby trestního řízení, ale je prostředkem, který má zabránit obviněnému v nežádoucím jednání, které by mohlo ztěžovat zjišťování okolností důležitých pro rozhodnutí ve věci samé.¹²⁷ Pokud se zaměříme na zákonné znění, Ústavní soud zkoumaný vazební důvod vyložil tak, že „*spočívá alternativně v důvodné obavě, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné, či v důvodné obavě, že bude jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání*“.¹²⁸ I v tomto případě platí, že koluzní vazba musí být vždy podložena konkrétními skutečnostmi,¹²⁹ respektive tyto konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu z koluze musí vycházet z předpokládané aktivní činnosti obviněného, která směřuje k maření závažných skutečností pro trestní řízení.¹³⁰ V návaznosti na judikaturu lze tedy konstatovat,

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13.

¹²⁶ VICHEREK, R. Výše trestu jako jediný důvod vazby útěkové. In: *Epravo.cz* [online]. 18. 3. 2014. [op. cit. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>.

¹²⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 48.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II ÚS 138/93.

¹³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/01.

že důvodem koluzní vazby nemůže být jen určitá důkazní situace,¹³¹ ale musí se opravdu jednat o konkrétní jednání obviněného nebo jiné konkrétní skutečnosti nasvědčující obavě z jeho koluzních záměrů.¹³² K uskutečnění ovlivnění tedy ve výsledku nemusí dojít.¹³³

Pokud se zaměříme na působení na svědky nebo spoluobviněné, tedy první alternativu, může být takto počínáno přímo osobou obviněného i nepřímo pomocí jiných osob, jestliže k němu dochází na žádost, nátlak i z jakéhokoli jiného podnětu¹³⁴ ze strany obviněného. O koluzi by se tedy nejednalo, pokud by taková osoba jednala dobrovolně bez jeho vědomí.¹³⁵ Působení s motivem mařit objasňování důležitých zjištění pro trestní řízení může spočívat například v podplácení svědků či spoluobviněných nebo přesvědčování, aby nevypovídali pravdu. Naopak připomenutí svědkovi jeho zákonného práva odepřít výpověď¹³⁶ koluzním jednáním opět není.¹³⁷ Za důležité považuji upozornit také na judikaturu Ústavního soudu, která vyjasnila, že k uložení koluzní vazby nepostačuje jen existence obecně vymezeného okruhu svědků, které je potřeba vyslechnout.¹³⁸ Vždy je potřeba svědky konkretizovat, nejlépe jmény, případně nějakým jiným způsobem.¹³⁹ Obdobné platí pro blíže nespecifikované svědky, kteří by mohli být obviněnému známi.¹⁴⁰

Někteří odborníci považují u této alternativy koluzní vazby za problematické, že se její výslovné zákonné vymezení týká pouze spoluobviněných a svědků, nikoli znalců.¹⁴¹ Obava z ovlivňování znalců může být podřazována toliko pod jiné maření objasňování skutečností důležitých pro trestní řízení.¹⁴² Znalecné posudky mají jistě nemalý význam při posuzování věci, ovšem podle mého názoru je toto zdůraznění spoluobviněných a svědků na místě. Ačkoli platí zásada volného hodnocení důkazů, znalec vystupuje jako odborník, který nebývá zainteresován na výsledku dané věci. Ovlivnění svědků a spoluobviněných, ve většině případů laiků, může tak být mnohem pravděpodobnější a snazší i přes jejich poučení o trestném činu

¹³¹ Např. složitost dokazování, vyskytující se rozpory ve svědeckých výpovědích apod.

¹³² VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9, s. 280.

¹³³ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 421.

¹³⁴ Někteří autoři uvádí, že k naplnění koluzní vazby postačuje i jednání zprostředkované alespoň s vědomím obviněného. Viz RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 421.

¹³⁵ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 106-107.

¹³⁶ § 100 odst. 1 a 2 TR

¹³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 742.

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 257/2000.

¹³⁹ VICHEREK, R. Koluzní důvod vazby. In: *Epravo.cz* [online]. 17. 10. 2012. [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>.

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

¹⁴¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 411.

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 743.

dle § 346 TZ. Na druhou stranu například i Galovcová upozorňuje na fakt, že vymezení druhé alternativy koluzní vazby, čili jiného maření, které je sto ovlivnit objasňování skutečností pro trestní stíhání důležitých, je formulováno příliš široce,¹⁴³ takže by mohlo být zneužito k nadužívání této vazby. Otázkou tedy zůstává, zda tato právní norma splňuje požadavek jasnosti a určitosti.¹⁴⁴

Obecně můžeme říci, že koluzní vazba je po celou dobu své existence diskutována a podrobována rozličné kritice. Mandák ve své knize shrnuje, že v minulosti tomu tak bylo zejména kvůli pochybnosti o její účinnosti či v ní byl praxí spatřován snadno využitelný prostředek k vynucení doznání.¹⁴⁵ V současnosti vyvolává asi největší otázky její soulad s mezinárodním právem. Například EÚLP stanoví taxativní výčet podmínek, kterými lze ospravedlnit zákonné omezení osobní svobody ve smluvních státech.¹⁴⁶ V této souvislosti vyvstala otázka, zda vazební důvod v § 67 písm. b) TRJ je v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, když daný článek výslovně nestanoví obavu z koluzního jednání za důvod pro zbavení osobní svobody. Naproti tomu vazba úteková i předstízná jako možné důvody stanoveny jsou. Není jistě překvapivé, že takto vymezenou problematiku posuzoval i Ústavní soud,¹⁴⁷ který nevyhověl návrhu na zrušení tohoto ustanovení a shledal jej souladným s EÚLP. Své rozhodnutí z roku 1994 opírá zejména o formální i obsahovou shodnost obou úprav, která plyne z toho, že koluzní vazba je v českém právním řádu upravena v zákoně, rozhoduje o ní soudce a dále potom že vyžadování podložení vazby konkrétními skutečnostmi ji staví ve své funkci do stejné roviny s EÚLP a slovy „*having committed an offence*“.¹⁴⁸

Toto plenární rozhodnutí ovšem nelze označit za jednoznačné a výše uvedená argumentace je podrobována kritice nejen ze strany odborné veřejnosti. Galovcová se kupříkladu ztotožňuje s odlišným stanoviskem soudců u daného nálezu¹⁴⁹ a nadto vyjadřuje nesouhlas hlavně s plenární subsumací koluzní vazby pod pojem „*předvedení před příslušný soudní orgán*“ v čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, pokud jej budeme číst v souvislosti s čl. 5 odst. 3 EÚLP. Ústavní soud zde dovedl, že díky provázanosti těchto dvou článků EÚLP nemusí sloužit vazba

¹⁴³ Spadá sem např. odstranění dat z jejich nosiče, ukrytí nebo zničení věcných důkazů, padělání atd.

¹⁴⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 53.

¹⁴⁵ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 97-98.

¹⁴⁶ Office of The High Commissioner for Human Rights in cooperation with The International Bar Association. *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*. Professional Training Series No. 9 [online]. New York and Geneva: United Nations, 2003. [cit. 29. 9. 2021]. Dostupné z: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/human_rights_training_manual.pdf/, s. 164.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

¹⁴⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 14.

¹⁴⁹ Viz Odlišné stanovisko soudců JUDr. P. Holländera a JUDr. V. Ševčíka v nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

pouze k účelu předvedení před soudní orgán, ale může umožňovat jistou součinnost svého druhu, kterou by měla právě koluzní vazba vyjadřovat, vedoucí k urychlení vyšetřování a dosažení cíle trestního řízení. Galovcová považuje výklad opírající se o rychlost trestního řízení za neslučitelný s legitimním omezením osobní svobody a upozorňuje také na fakt, že judikatura ESLP klade důraz na to, že za ospravedlnitelný koluzní důvod může být považován pouze ten, kdy maření vyšetřování není dovozováno jen abstraktně, ale je podloženo faktickými důkazy, které nezávisí jen na potřebě provést další vyšetřování dané věci. Jako řešení by se tedy mohlo nabízet využití jiných prostředků namísto vazby, které by bylo zabránit koluznímu jednání. Například změna zákona ve prospěch využití určitých omezení a povinností plynoucích z právní úpravy předběžných opatření či větší důraz na trestné činy, které s koluzním jednáním souvisí,¹⁵⁰ jak uvádí Galovcová taktéž ve své knize.¹⁵¹

Ačkoli dle mého názoru lze odůvodnění v nález z roku 1994 spatřovat místy příliš extenzivní, přikláním se spíše k názoru dalších autorů, kteří považují koluzní vazbu za souladnou s mezinárodními smlouvami. Argumentují zejména tím, že preventivní motivace spočívající v hrozbě trestního stíhání za trestné činy související s koluzí nemusí být v dnešní době zcela efektivní¹⁵² a pokud se trestní řízení neopírá pouze o objektivní důkazy, např. věcné důkazy, odborná vyjádření, ale i výpovědi svědků či spoluobviněných, převáží potřeba koluznímu jednání zabránit. Navíc celkové odmítnutí koluzní vazby nelze považovat za charakteristické pro žádný systém trestního procesu.¹⁵³ Za důležité považují též zmínit, že podle Repíka nejsou vymezené důvody vazby v čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP taxativní a ESLP již v minulosti judikoval, že při zachování podmínky důvodného podezření ze spáchání trestného činu může být vazba uložena i na základě obavy z ovlivňování svědků, pokud tak stanoví vnitrostátní právo.¹⁵⁴

Zapomínat by se nemělo ani na problematiku trvání koluzní vazby. V minulosti bylo toto téma skloňováno zejména po novele TŘ z roku 1995,¹⁵⁵ kdy do znění § 67 písm. b) TŘ bylo doplněno, že se musí jednat o svědky a spoluobviněné „*dosud soudem nevyslechnuté*“, ovšem ani z důvodové zprávy k zákonu nebylo zcela zřejmé, v jaké fázi trestního řízení důvod koluzní vazby po řádně provedeném výslechu odpadá a jak by měla být řešena situace, kdy potřeba výslechu svědka vznikne až v jeho průběhu. Tento problém prakticky odezněl až se stanovením

¹⁵⁰ Např. Trestné činy maření spravedlnosti dle § 347a TŘ, křivé tlumočení dle § 347 TŘ apod.

¹⁵¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 49-52.

¹⁵² Zvláště proto, že svědci nejsou často ochotni nejen vypovídat pravdu, ale také se k výslechu dostavit apod.

¹⁵³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 414.

¹⁵⁴ REPÍK, B. Kdy porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Evropské úmluvy o lidských právech? *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 9-33. ISSN 1210-6348, s. 15.

¹⁵⁵ Novela č. 152/1995 Sb.

maximálního limitu pro trvání koluzní vazby v délce tří měsíců, kdy posléze obviněný musí být ze zákona propuštěn na svobodu s výjimkou situace, kdy již ke koluzi došlo.¹⁵⁶ O tom, zda takto stanovená délka trvání koluzní vazby odpovídá potřebě trestního řízení, by se jistě dalo diskutovat, podstatné je ovšem to, že toto výrazné omezení trvání je prakticky jedinou limitující okolností koluzní vazby.¹⁵⁷ Ta má přitom jinak poměrně přísná pravidla, co se týče jejího výkonu,¹⁵⁸ nemůže být až na výjimky ani nahrazena a obecně je asi nejvýznamnějším zásahem ze všech vazebních důvodů.

3.2.3 Vazba předstižná (§ 67 písm. c) TŘ)

Vazbu pod § 67 písm. c) TŘ bychom mohli nazvat vazbou preventivního charakteru. Klade si totiž za cíl zamezit obviněnému v dalším trestním počínání vymezeném čtyřmi zákonnými důvody, které musí být v každém případě podloženy konkrétními skutečnostmi. Jedná se o obavu z opakování trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, dokonání trestného činu, o nějž se pokoušel či ze spáchání trestného činu který připravoval nebo jímž hrozil.¹⁵⁹ Dalo by se tedy říci, že do jisté míry předstižná vazba slouží společnosti jako ochrana před pachateli trestných činů, stejně tak jako účel trestu.¹⁶⁰ Za zmínku stojí také, že tyto důvody předstižné vazby jsou taxativní, avšak navzájem vůči sobě působí alternativně.¹⁶¹ Co se týká jejich naplnění, přicházejí v úvahu jen u úmyslných trestných činů, jak lze ostatně seznat ze zákonného znění¹⁶² a hrozba nebezpečí další trestné činnosti ve výše uvedených formách musí být vždy bezprostřední.¹⁶³

Pokud se zaměříme na úskalí, která tento vazební důvod skýtá, je potřeba se zastavit zejména u prvního a čtvrtého důvodu z výše uvedených alternativ.¹⁶⁴

První alternativa s sebou nesla v průběhu času řadu výkladových otázek. Po tom, co bylo novelou č. 152/1995 Sb. doplněno, že se musí jednat o trestnou činnost obviněného „*pro níž je stíhán*“ a bylo zřejmé, že tento důvod nelze vykládat jako nebezpečí z pokračování v jakékoli

¹⁵⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 52-53.

¹⁵⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 53.

¹⁵⁸ Dle § 13 a násl. ZVV jde například o kontrolu korespondence, užívání telefonu jen pro hovory s obhájcem apod.

¹⁵⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 54.

¹⁶⁰ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 505.

¹⁶¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 280.

¹⁶² ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 744.

¹⁶³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA T. a kol. 2019. op. cit., s. 301.

¹⁶⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 54.

úmyslné trestné činnosti,¹⁶⁵ došlo později také ke změně terminologie z „*pokračování*“ na „*opakování trestné činnosti*“.¹⁶⁶ I přes snahu o zpřesnění zákonného znění ovšem nepanuje ani v současnosti shoda ohledně výkladu pojmu trestná činnost, ačkoli již v minulosti judikatura stanovila, že k naplnění vazby předstižné dochází nejen při obavě, že obviněný zopakuje týž trestný čin, ale postačuje i spáchání trestného činu téže povahy (např. jiného trestného činu proti majetku).¹⁶⁷

Obecně můžeme konstatovat, že k tomuto výkladu se přiklání většina odborníků na trestní právo.¹⁶⁸ Například ale Jelínek ve své knize zastává názor opačný, tedy že vazba dle § 67 písm. c) TŘ může být uvalena pouze za předpokladu nebezpečí ze spáchání totožného trestného činu, nikoli pouze druhově stejného.¹⁶⁹ Přesto pro užití extenzivního výkladu můžeme najít hned několik argumentů. Růžička se Šámalem poukazují na samotné znění této alternativy, kde se hovoří o opakování trestné činnosti a nikoli opakování trestného činu. Že jde o pojem širší, podporuje i fakt, že u ostatních důvodů vazby předstižné se explicitně hovoří o trestném činu, navíc z logiky věci totožném.¹⁷⁰ Galovcová potom dle mého názoru správně argumentuje tím, že nelze trvat na stejné právní kvalifikaci trestného činu, když i samotným předmětem trestního řízení je skutek, jehož právní kvalifikace jako taková může být změněna. Ostatně § 67 písm. c) TŘ hovoří pouze o obavě z vazebně relevantního jednání a bylo by tedy problematické toto možné jednání, byť podložené konkrétními okolnostmi, přesně právně zařadit a hodnotit jeho shodu s trestným činem, pro nějž je obviněný stíhán. Dále nelze restriktivní pojetí opírat ani o výklad trestních řádů z dob komunismu¹⁷¹ vystavených na opakování totožně kvalifikovaného činu, jelikož zřejmě záměrně nedošlo k převzetí jejich znění.¹⁷² V neposlední řadě o tom, že i aplikační praxe zůstává u extenzivního výkladu, svědčí také novější judikatura.¹⁷³

U čtvrté alternativy vystavěné na nebezpečí vykonání trestného činu, kterým obviněný hrozil, považuji za důležité zmínit, že je její užití omezené. Přichází v úvahu pouze při stíhání za trestné

¹⁶⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 54.

¹⁶⁶ K této úpravě došlo až novelou č. 265/2001 Sb. Judikatura ovšem upozorňovala na problematiku pojmu „*pokračování v trestné činnosti*“ již v minulosti, jelikož s ohledem na § 12 odst. 11 TŘ se nemohlo jednat o pokračování ve spáchaném trestném činu či udržování protiprávního stavu tímto činem vyvolaným a tudíž tento pojem mohl být zavádějící. Viz Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95.

¹⁶⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. 4 To 771/95.

¹⁶⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 55.

¹⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol. 2020. op. cit., s. 722.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 745-746.

¹⁷¹ Konkrétně trestní řád č. 87/1950 a trestní řád č. 64/1956.

¹⁷² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 55-56.

¹⁷³ Např. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 2 To 54/2005.

činy dokonané užitím výhrůžky určité újmy,¹⁷⁴ kdy k vazebnímu zajištění dochází až v případě odůvodněné obavy, že by obviněný mohl onen trestný čin, kterým vyhrožoval, spáchat.¹⁷⁵

Tak jako u všech ostatních prostředků omezujících osobní svobodu jednotlivce, i u tohoto vazebního důvodu se lze obecně zamýšlet nad jeho legitimitou. Činí tomu tak i Galovcová, jelikož je sice zřejmé, že nelze do předstižné vazby vzít osobu, z jejíhož počínání by se dala detekovat možná budoucí trestná činnost, aniž by se toto jednání dostalo do trestněprávně relevantního stádia, ovšem jedná-li se o obviněného, k vazebnímu řízení již obava z budoucího trestněprávního jednání postačuje. Tento fakt činí problematickým také skutečnost, že předstižná vazba opět primárně nepřispívá k zajištění osoby pro účely trestního řízení a může se tak zdát opatřením nepřiměřeným.¹⁷⁶

Pokud se však na situaci podíváme z hlediska potýkání se s nejzávažnější trestnou činností, lze podle Galovcové vazbu sloužící k jejímu zabránění vnímat jako legitimní.¹⁷⁷ Tato skutečnost ovšem není v současnosti v zákoně uvedena jako podmínka předstižné vazby a lze tedy podle mého názoru jako vodítko k oprávněnosti jejího uložení užívat toliko českou a mezinárodní judikaturu. Kupříkladu Ústavní soud apeluje na to, že potřebnost vazby dle § 67 písm. c) TŘ závisí mimo jiné na osobním postoji obviněného, jeho návycích, sklonech či rodinném zázemí a prostředí, ve kterém žije.¹⁷⁸ ESLP jako takový taktéž sdílí myšlenku nutnosti přihlídnutí k závažnosti spáchaného trestného činu a reálně hrozícímu nebezpečí opakování vyvolávající potřebu umístění do vazby.¹⁷⁹ V této souvislosti bych ráda upozornila, že z aplikační praxe plyne, že mezi takové relevantní závažné trestné činy můžeme zařadit zejména drogové delikty. Jejich znakem je totiž výrazná tendence k jejich pokračování či opakování, zejména z důvodu vysokých nelegálních zisků. Ty společně se stylem života pachatelům vyhovují a tak zpravidla odmítají nápravu a návrat mimo komunitu drogově závislých i po tom, co byli za podobnou trestnou činnost již v minulosti odsouzeni. Právě z těchto důvodů nelze většinou při jejich opětovném trestním stíhání za drogové delikty očekávat změnu a důvodnost předstižné vazby tak lze právě z výše uvedeného dovodit.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Např. Trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 352 TZ nebo trestný čin vyhrožování s cílem působit na úřední osobu dle § 326 TZ apod.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 746.

¹⁷⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 56-57.

¹⁷⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 57.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

¹⁷⁹ Rozsudek ESLP ze dne 29. 10. 2009 ve věci Paradysz proti Francii, stížnost č. 17020/05.

¹⁸⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 5 To 132/2015.

S ohledem na předchozí text je zřejmé, že je vždy potřeba pečlivého individuálního přístupu, aby došlo k vyvarování se ukládání předstižné vazby u méně závažných trestných činů či jejich trestněprávních stádií bez úvahy o jejich možném nahrazení mírnějšími prostředky, nebo z důvodu minulé, ovšem prakticky nesouvisející trestné činnosti, což by vazbu dle § 67 písm. c) TŘ nečinilo legitimní.

3.3 Kvalifikované důvody vazby

Kvalifikované neboli zpřísněné důvody vazby představují specifické okolnosti, které se vztahují ke všem standardním důvodům vazby a umožňují rozhodnutí o vazbě i jejím dalším trvání v případech, kdy by obviněný jinak nemohl být vzat do vazby kvůli omezení dle § 68 odst. 2 TŘ a § 71 odst. 2 písm. b) TŘ. Jinými slovy představují výjimky z okolností vylučujících vazbu.¹⁸¹ Uzákoněny jsou v § 68 odst. 3 a 4 TŘ a jejich formulace navazuje na úpravu vazby útekové, koluzní a předstižné v § 67 TŘ.¹⁸² Toto propojení však není dokonalé, jelikož pro kvalifikované důvody vazby je příznačné, že jistý poruchový stav vyžadující zajištění osoby na rozdíl od standardních důvodů vazby v § 67 TŘ není tvořen pouze důvodnou obavou, ale již nutně musel nastat. Další rozdíl spočívá pouze v redukováném promítnutí důvodů § 67 TŘ do úpravy § 68 odst. 3 TŘ a na první pohled vybočujícím § 68 odst. 4 TŘ, který představuje zvláštní ochranu poškozeného.¹⁸³

Pokud se i přes výše uvedené budeme zaměřovat na podobné rozdělení zpřísněných vazebních důvodů jako v předchozích podkapitolách, kvalifikovanou útekovou vazbu nalezneme upravenou v § 68 odst. 3 písm. a) až c) TŘ. Spočívá v tom, že se obviněný prokazatelně skrýval či uprchl, nepodařilo se zajistit jeho účast na úkonech trestního řízení, jelikož se opakovaně nedostavil na předvolání a kumulativně jej nebylo možné ani předvést či jeho přítomnost zabezpečit jinak nebo v tom, že i přes aktivní snahu orgánů činných v trestním řízení je obviněný neznámé totožnosti. Kvalifikovaná vazba koluzní je zastoupena pouze v písmenu d) ustanovení § 68 odst. 3 TŘ. Zde se uvádí a vykládá, že tato zpřísněná vazba může být uvalena na obviněného, který již nežádoucím způsobem působil na dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné nebo je u něj zjištěno, že jinak mařil objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání.¹⁸⁴

¹⁸¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 59.

¹⁸² ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 770.

¹⁸³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 514.

¹⁸⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 60-62.

Je nezbytné se ovšem blíže zaměřit na poslední dva zpřísněné vazební důvody v § 63 odst. 3 písm e) TŘ a § 68 odst. 4 TŘ, jelikož vykazují řadu diskutabilních aspektů.

Právní úprava kvalifikované předstižné vazby (§ 68 odst. 3 písm. e) TŘ) prodělala v průběhu času několik změn, co se týče jejího znění i výkladu. Původní znění vystavené na tom, že „*obviněný pokračoval v trestné činnosti*“, zakotvila novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. a již od samého začátku přinášela výkladové nejasnosti mezi obecnými soudy. Díky nálezům Ústavního soudu se tato problematika posunula směrem k restriktivnímu výkladu, tedy že „*dopadá pouze na situace, kdy obviněný pokračoval v trestné činnosti po zahájení trestního stíhání a nikoliv před zahájením trestního stíhání*“. Navíc nemohla být vztahována ani na případy zahájení trestního stíhání proti obviněnému v minulosti za stejnou trestnou činnost odsouzenému.¹⁸⁵ Zákonomodárce se ovšem na rozdíl od Ústavního soudu¹⁸⁶ přiklonil k potřebě extenzivního užívání tohoto kvalifikovaného důvodu, což následně potvrdil v novele účinné od 1. 1. 2012.¹⁸⁷ Úprava § 68 odst. 3 písm. e) TŘ se od té doby vztahuje nejen na případy, kdy obviněný trestnou činnost pro níž je stíhán opakoval či v ní pokračoval¹⁸⁸ po zahájení trestního stíhání, ale také na případy tzv. stejnorodé recidivy, kdy byl za takovou trestnou činnost stejné povahy v posledních třech letech odsouzen či potrestán.¹⁸⁹

Důvodová zpráva nutnost zajištění obviněných při stejnorodé recidivě proklamuje zejména zdůrazněním závažnosti jednání osoby, která bezprostředně po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody naváže na svou předchozí trestnou činnost jejím dalším pácháním, i přesto, že za ní byla již odsouzena a na rozdíl od ostatních případů tohoto kvalifikovaného důvodu na ní bylo působeno pomocí trestní sankce.¹⁹⁰ Podle Galovcové ovšem takto formulovaná kvalifikovaná předstižná vazba vybočuje ze samé podstaty kvalifikovaných důvodů vazby, které by měly být provázány se standardními důvody vazby a představovat jen jejich zostření. V § 68 odst. 3 písm. e) TŘ je vymezení širší, jelikož samotná recidiva nemůže bez dalších okolností obavu z jednání dle § 67 písm. c) TŘ založit a úprava kvalifikované předstižné vazby tudíž do jisté míry zavádí nové okolnosti, nepředvídané běžnými vazebními důvody.¹⁹¹

¹⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 98/05.

¹⁸⁶ Ústavní soud se ve svých nálezech opíral o teleologický výklad práva, princip proporcionality a dále také zásadu restriktivního výkladu, pokud dochází k omezování základních práv a svobod trestním právem procesním. Viz Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1770/07.

¹⁸⁷ Novela č. 459/2011 Sb.

¹⁸⁸ S ohledem na § 116 TZ a § 12 odst. 11 TŘ by se v případě „*pokračování*“ muselo jednat o situaci, kdy původní usnesení o zahájení trestního stíhání bylo zrušeno, příp. situaci s podobnými důsledky.

¹⁸⁹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 772.

¹⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., zvláštní část, k bodu 20.

¹⁹¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 62-63.

Osobně za největší problém považuji právě skutečnost, že při ukládání kvalifikované předstížné vazby v případě stejnorodé recidivy nemusí být zkoumány další okolnosti případu. Vazba je tedy uvalena pouze s odkazem na trestněprávní chování pachatele v minulosti bez jakéhokoli zkoumání souvislosti s novou trestou činností či motivací nynějšího počínání obviněného, která na rozdíl od opakování trestné činnosti po zahájení trestního stíhání, nemusí být tak zřejmá. Tento důvod by se tedy dal označit za paušální a otázkou zůstává, do jaké míry naplňuje princip přiměřenosti při omezování osobní svobody obviněného.

Nejvíce otázek ovšem otevírá právě § 68 odst. 4 TŘ, který byl doplněn taktéž novelou č. 459/2011 Sb. Důvodová zpráva uvádí, že zde uzákoněná kvalifikovaná vazba „*reaguje na potřebu při dodržení principu přiměřenosti a subsidiarity vazby efektivně ochránit poškozeného před dalším trestním jednáním obviněného*“.¹⁹² Spočívá ve splnění dvou kumulativních podmínek, tedy že musí být dán vazební důvod v § 67 písm. c) TŘ a s přihlédnutím k povaze úmyslného trestného činu vyžaduje vzetí obviněného do vazby účinná ochrana poškozeného. Ta demonstrativně zahrnuje zejména ochranu jeho života, zdraví či obdobného zájmu. Jak uvádí dále Šámál s Růžičkou, tato právní úprava byla přijata zejména s ohledem na závažné případy spáchané v minulosti, kdy nebylo možné efektivně pomoci poškozenému (mnohdy osobě blízké) před obviněným, který nejprve spáchal proti poškozenému méně závažný trestný čin, na který se vztahoval § 68 odst. 2 TŘ, posléze však již spáchal vůči téže osobě trestný čin velmi závažný.¹⁹³

K tomuto výše uvedenému odůvodnění má ovšem připomínky například Galovcová, která ve své knize otevírá diskuzi proč je právě a pouze u této specifické ochrany poškozeného zdůrazněna potřeba dbát principu přiměřenosti a subsidiarity. Je snad možné při rozhodování o ostatních vazebních důvodech k nim nepřihlížet?¹⁹⁴ Potřeba posuzování opatření přiměřeně k závažnosti a povaze trestního počínání přitom jako taková plyne z dovětku § 67 TŘ a tudíž se plně uplatní i při posuzování všech případů zpřísněné vazby.¹⁹⁵ Ostatně ji zde záměrně takto obecně vymezila novela č. 265/2001 Sb., která uzákonila i okolnosti vylučující vazbu v § 68 odst. 2 TŘ. Kvalifikované důvody vazby jako takové na druhou stranu částečně vybočují z těchto základních principů ovládajících vazbu a proto by měly být užívány jen ve velmi omezených případech stanovených zákonem.¹⁹⁶ Co se týče § 68 odst. 4 TŘ, považuje jej

¹⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., zvláštní část, k bodu 21.

¹⁹³ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 773-774.

¹⁹⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 64.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 775.

¹⁹⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 428-429.

Galovcová za nekoncepční a nejvíce nesouladný právě s principy zdrženlivosti a subsidiarity, jelikož trestní řád nabízí k ochraně zájmů poškozeného například předběžná opatření, která mohou naplnit zamýšlený cíl bez nutnosti zbavení osobní svobody obviněného v případech kdy je stíhán pro trestný čin malé závažnosti a navíc se nedopouští ani předstižného jednání.¹⁹⁷ Jako protiargument by však mohl posloužit fakt, že v době přijetí novely č. 459/2011 Sb. předběžná opatření¹⁹⁸ v trestním řádu ještě nebyla uzákoněna a ani v současnosti by dle jiných autorů v některých případech nemusela zajistit dostatečně účinnou ochranu.¹⁹⁹

Dalším problémem současné právní úpravy § 68 odst. 4 TŘ je dle Galovcové její neurčitost spočívající v absenci taxativního výčtu skutkových podstat méně závažných trestných činů, které zákonodárce při její tvorbě zamýšlel. Pokud by takový výčet existoval, nelze nesouhlasit, že by se výklad této kvalifikované vazby zpřesnil a byl restriktivnější v tom, kdy je potřeba trvat na upřednostnění zájmu poškozeného při rozhodování o vazbě.²⁰⁰ Důvodová zpráva se však dopředu vypořádala i s těmito možnými úskalími ve smyslu uvedení pouze příkladného výčtu úmyslných trestných činů,²⁰¹ jelikož podle zákonodárce by případná detailní úprava mohla vytvořit nerovnost v postavení obviněných stíhaných za vymezené trestné činy a ostatní méně závažné trestné činy, což by mohlo vést k tomu, že by nebyly dostatečně zjišťovány právě okolnosti rozhodné pro případné rozhodnutí o vazbě či jejím dalším trvání.²⁰²

Tomuto poslednímu kvalifikovanému vazebnímu důvodu vazby tedy rozhodně nelze odepřít preventivní a ochranný charakter, na druhou stranu někteří odborníci na trestní právo upozorňují na to, že současné trendy posilování práv a zájmů poškozeného by neměly narušovat základní principy trestního řízení.²⁰³ Je tedy potřeba nezapomínat na potřebu vždy pečlivě zvážit všechny okolnosti případu a možná opatření s ohledem na závažnost trestné činnosti před omezením obviněného na osobní svobodě.

¹⁹⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 64-65.

¹⁹⁸ Zejména předběžná opatření v § 88c písm. a) a b) TŘ a § 88d a 88e TŘ.

¹⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 774.

²⁰⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 63-64.

²⁰¹ Např. trestný čin omezování osobní svobody, útisku, nebezpečného vyhrožování apod.

²⁰² Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., zvláštní část, k bodu 21.

²⁰³ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 64.

3.4 Možnosti nahrazení vazby

Osobní svobody se dotýká taktéž další podkapitola, jelikož obecně platí, že svoboda je pravidlem, vůči němuž představuje její omezení v trestním řízení vždy jen výjimku.²⁰⁴ Z toho mimo jiné plyne, že v souladu s principem užití vazby jako prostředku *ultima ratio* trestní řád umožňuje nahrazení vazby a to hned několika způsoby.²⁰⁵ Nalezneme je v § 73 TŘ a § 73a TŘ²⁰⁶ přičemž mohou být ukládány jednotlivě nebo kombinovaně tak,²⁰⁷ aby nahrazení zvolenými prostředky bylo co nejvíce efektivní a co nejvíce individualizované.²⁰⁸

Jako první problém této právní úpravy by se ovšem dala označit možnost její aplikace pouze na vazbu útěkovou a předstížnou. Koluzní vazba zde není zahrnuta a nahradit ji těmito prostředky tedy nelze. Jak však konstatoval opakovaně ESLP, zcela vyloučit možnost jakéhokoli posouzení nahrazení vazby jiným opatřením na základě zákona není možné, jelikož tím dochází k porušení čl. 5 odst. 3 EÚLP.²⁰⁹ Zde je nutno podotknout, že ten výslovně stanoví, že propuštění na svobodu lze podmínit zárukami dostavení se k soudu a tudíž je vždy nutno zvažovat užití jiných opatření.²¹⁰ Obdobně upravenou potřebu užití alternativ vazby nalezneme také v čl. 9 odst. 3 MPLP. V neposlední řadě je takovýto přístup důležitý z hlediska presumpce neviny, kdy posléze i u výběru samotné alternativy musí být kladen důraz nejen na její účinnost, ale zároveň na co nejmenší zásah do osobní svobody jedince.²¹¹ Jisté spontánní řešení tohoto nedostatku české právní úpravy vidí Galovcová v aplikační praxi. Rozpor s mezinárodními závazky je v případě koluzní vazby odstraňován pomocí § 67 TŘ, který vyjádřením zásady subsidiarity umožňuje

²⁰⁴ Office of The High Commissioner for Human Rights in cooperation with The International Bar Association. *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*. Professional Training Series No. 9 [online]. New York and Genewa: United Nations, 2003. [op. cit. 29. 9. 2021]. Dostupné z: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/human_rights_training_manual.pdf, s. 173-175.

²⁰⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 66.

²⁰⁶ Kromě zde uvedených opatření umožňuje § 50 ZSVM ještě náhradu vazby umístěním mladistvého do péče důvěryhodné osoby.

²⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 865.

²⁰⁸ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. Edícia učebnice. ISBN 80-8078-101-X, s. 331.

²⁰⁹ Rozsudek ESLP ze dne 19. 6. 2001 ve věci S. B. C. proti Spojenému království, stížnost č. 39360/98.

²¹⁰ European Court of Human Rights. *Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights. Right to liberty and security*. [online]. Council of Europe, 2022. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ENG.pdf, s. 40.

²¹¹ United Nations Office on Drugs nad Crime. *Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment*. UNODC Criminal Justice Handbook Series. New York: United Nations, 2007. ISBN 978-92-1-148220-1, s. 17-19.

u všech druhů vazby o jejím uložení nerozhodnout a upřednostnit jiný mírnější postup.²¹² Toto řešení však není systémové.

Jednotlivé možnosti nahrazení vazby v § 73 TŘ budou představeny v následujícím textu, přičemž detailněji je potřeba se posléze věnovat **peněžitě záruce**, která je vyhrazena ve zvláštním paragrafu a vyznačuje se různými specifiky. Dále bude samostatně pojednáno též o elektronickém monitoringu.

Záruka za další chování obviněného, jakožto první alternativa vazby, může být převzata buď zájmovým sdružením občanů²¹³ či důvěryhodnou osobou, která musí být na rozdíl od zájmového sdružení schopna příznivě působit na chování obviněného.²¹⁴ Jak plyne z judikatury, taková schopnost vzniká zejména díky vzájemnému psychickému vztahu takových osob, za který však nemůže být považován procesní vztah mezi obviněným a jeho obhájcem, kde by mohl hrozit střet zájmů.²¹⁵ Ačkoli se tedy podmínky pro uložení záruk liší, největším problémem je dle mého názoru fakt, že v přípravném řízení připadá poučovací povinnost související s touto alternativou dle §73 odst. 2 TŘ státnímu zástupci, který proti jejímu přijetí může fakticky brojit²¹⁶ a též skutečnost, že z důvodu časově limitovaného zadržení bývá tato možnost často užívána až po rozhodnutí o vzetí do vazby.²¹⁷

Písemný slib obviněného obsahující tzv. oznamovací a dostavovací závazek, musí být vždy vlastnoručně podepsán, avšak jeho nabídka může být sepsána obhájcem obviněného či jinou osobou.²¹⁸ Za zmínku v tomto případě dále stojí fakt, že přestože je tato alternativa považována z hlediska realizace za nejméně náročnou, patří mezi opatření, která v aplikační praxi zásadně nebývají přijímána samostatně kvůli úskalí spočívajícímu v nedůvěře v jejich účinnost.²¹⁹

Dohled probačního úředníka probíhá podle individuálně sestaveného probačního plánu,²²⁰ přičemž výhoda tohoto nahrazení vazby spočívá jak v pozitivním vedení a pomoci obviněnému,

²¹² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 67-68.

²¹³ Mezi ty dle § 3 odst. 1 TŘ patří např. odborové organizace, náboženské společnosti apod.

²¹⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 69.

²¹⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 588/2003.

²¹⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 72.

²¹⁷ VANTUCH, P. 2010. op. cit., s. 317.

²¹⁸ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-100-4, s. 19-20.

²¹⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 73.

²²⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 74.

tak také v možnosti osobní kontroly jeho chování a uložení případných omezení.²²¹ Dle Cibienové právě tyto skutečnosti příznivě působí na zachování kontaktu s rodinou obviněného, plnění pracovních závazků či umožňují nahrazení škody způsobené trestným činem.²²² Ačkoli se díky těmto benefitům dá očekávat ochota obviněného spolupracovat s probačním úředníkem, Galovcová upozorňuje na nevyužívání potenciálu tohoto opatření spočívající například v absenci proaktivního přístupu probační a mediační služby, kdy svou činnost vykonává převážně na podnět soudu či státního zástupce a nikoli již z podnětu vlastního nebo obhajoby, přestože to bylo zákonodárcem zamýšleno v § 4 odst. 1 zákona o PMS.²²³

Předběžná opatření, která byla již několikrát v textu zmiňována, slouží k ochraně poškozeného a osob jemu blízkých, přičemž jejich užití není vázáno jen na nahrazení vazby, ale mohou být ukládány i v situacích, kdy vazba není důvodná.²²⁴ Představují taxativní výčet povinností,²²⁵ přičemž jejich prvním úskalím je podle Jelínka prakticky neomezená možnost uložení až do doby právní moci rozhodnutí, kterým řízení končí. Vzhledem k šíři jejich užití by bylo na místě omezení jejich trvání na maximální dobu trvání vazby, pokud právě ji nahrazují.²²⁶ Další otazník vytváří skutečnost, že k jejich uložení je dle § 88c TŘ vždy potřeba naplnit okolnosti obdobné podmínkám předstižné vazby, přestože by touto vazební alternativou mělo jít teoreticky samostatně nahradit i vazbu útěkovou.²²⁷

3.4.1 Peněžitá záruka a její problematické prvky

Peněžitá záruka by se v globálním a historickém měřítku dala nazvat tradičním opatřením pro nahrazení vazby. Upravenou ji nalezneme pod § 73a TŘ a jeho devíti odstavci, přičemž pokud se zaměříme na diskutované problematické aspekty, jako první úskalí by se dalo označit její nejrestriktivnější vymezení ze všech vazebních alternativ. Kromě toho, že může být aplikována pouze při vazebních důvodech dle § 67 písm. a) a c) TŘ, v případě předstižné vazby je možnost

²²¹ ZEMAN, P. 2010. op. cit., s. 20.

²²² CIBIENOVÁ, M. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. In: *Epravo.cz* [online]. 5. 5. 2015. [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>.

²²³ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 74-76.

²²⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 77.

²²⁵ Právní úpravu nalezneme v § 88b až § 88o TŘ.

²²⁶ JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. In: *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 17. 6. 2013. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

²²⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 78-79.

užití navíc redukována taxativním výčtem trestných činů, kdy záruku nelze akceptovat.²²⁸ Tento fakt opět naráží na sérii rozhodnutí ESLP, kdy dle názoru soudu ani v případě kauce není možné obcházet individuální posouzení každého případu a tudíž vnitrostátním právem automaticky vyloučené nahrazení vazby u určitých druhů trestných činů je v rozporu s čl. 5 odst. 3 EÚLP.²²⁹

Co se týká zákonných podmínek uložení, tak rozhodnutí o propuštění či ponechání obviněného na svobodě a složení kauce, předchází rozhodnutí o její přípustnosti, způsobu složení, včetně určení její výše.²³⁰ Samotná výše se pak odvíjí od povahy a závažnosti spáchaného trestného činu, druhu vazby a též osoby a majetkových poměrů obviněného nebo jiné osoby nabízející kauci. Galovcová v tomto případě upozorňuje na nesystematické zkoumání podmínek v závislosti na tom, kdo zrovna záruku poskytuje, přičemž nelze nesouhlasit, že k poměrům a osobě obviněného by bylo vhodné přihlížet v obou případech, jelikož jen tak lze posoudit psychické působení kauce na obviněného s ohledem na vyloučení obavy z útěku či pokračování v trestné činnosti.²³¹

S diverzitou osob, které mohou peněžitou záruku nabídnout, stoupá také důležitost poučení těchto osob o důvodech, kdy peněžitá záruka může připadnout státu či být použita k uhrazení peněžitého trestu, nákladů řízení nebo pohledávky poškozeného. V případě odlišné osoby od obviněného navíc dochází k seznámení s podstatou obvinění. Tuto procesní část považují za nejproblematictější, jelikož z aplikační praxe plyne, že právě poučovací povinnost nebývá vždy řádně splněna.²³² Ústavní soud ji sice ve svém nálezu označil za procesní podmínku peněžité záruky, kterou je potřeba soudem vždy ověřit z důvodu ochrany majetku složitele a ujištění se o jeho možnosti zvážit všechna rizika s ní spojená,²³³ nikde ovšem není stanoveno, jaký orgán by měl poučení provést a jakou formu by mělo mít.²³⁴ Dle Galovcové pouze jasně stanovená a prokazatelná poučovací povinnost může zaručit zákonnost dalšího postupu a tedy i ochranu vlastnického práva osoby peněžní záruku nabízející.²³⁵ Vymezení těchto skutečností v zákoně

²²⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 79-81.

²²⁹ Např. Rozsudek ESLP ze dne 26. 6. 2012 ve věci Piruzyan proti Arménii, stížnost č. 33376/07.

²³⁰ VANTUCH, P. 2010. op. cit., s. 323.

²³¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 82-83.

²³² VÍTKOVÁ, H. Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu a její možná úskalí. In: *Epravo.cz* [online]. 11. 10. 2016. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html>.

²³³ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.

²³⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 83.

²³⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 84-85.

by bylo dle mého názoru nejsnazším řešením, i přesto, že poučení bývá často reálně součástí usnesení o výši a přípustnosti peněžitě záruky dle § 73a odst. 2 písm a) TŘ.²³⁶

Shora uvedené souvisí také s trváním peněžitě záruky, které je vázáno na trvání důvodů vazby,²³⁷ přičemž však kauci nelze na návrh zrušit z důvodu, že si složitel její poskytnutí rozmyslel a požaduje ji zpět pro jiné osobní účely. Judikatura vykládá, že zákon tuto možnost neumožňuje, aby vazba či ponechání obviněného na svobodě fakticky nezáležela na libovůli složitel.²³⁸ I z tohoto důvodu musí tedy složitel jednat uváženě a na základě dostatku informací. Navíc když se jedná o institut, který při splnění zákonných podmínek může bez ohledu na jeho primární účel sloužit k uhrazení pohledávky poškozeného, ačkoli ani nedošlo k předchozímu porušení podmínek kauce obviněným.

3.4.2 Elektronický monitoring jako alternativa vazby *de lege ferenda*

Elektronický monitorovací systém aktuálně nepředstavuje v českém platném právu opatření, které by vazbu přímo nahrazovalo, ale jedná se o systém kontroly dodržování povinností, které jsou uloženy právě v souvislosti s nahrazením vazby. Jeho právní úprava byla do trestního řádu vtělena novelou č. 150/2016 Sb. s účinností od 1. 7. 2016, přičemž kvůli problémům s výběrem dodavatele začal provoz monitoringu až v roce 2018 izraelskou společností SuperCom Ltd.²³⁹ Sledovací zařízení této společnosti bylo založeno na čtyřech komponentech propojených informačním systémem: náramku umístěném na noze obviněného, základnové stanici v jeho obydlí, alkohol testeru a komunikátoru tvořeném mobilním telefonem. Za důležité považují vyzdvihnout, že náramek dokázal zaměřovat polohu nejen pomocí rádiových vln v obydlí obviněného, ale i v případě vzdálení se s využitím GPS. Velice zajímavým prvkem byl také online alkohol tester, který byl užíván za pomoci komunikátoru, který v daný okamžik dokázal ověřit identitu testované osoby skenováním vizuálních biometrických údajů.²⁴⁰

Ze zákonného znění § 73 odst. 4 TŘ však plyne, že v praxi by měl být elektronický monitoring užíván jen, pokud je s alternativou vazby dle § 73 odst. 1 TŘ uložena povinnost spojená s omezením pohybu, který je potřeba detekovat. Reálně je tedy možné elektronickou kontrolu

²³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 895.

²³⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 85.

²³⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.

²³⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 94-100.

²⁴⁰ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. [cit. 29. 3. 2022]. Dostupné z: https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf, s. 5-8.

používat v případě stanovení dohledu probačního úředníka, pokud je zároveň obviněný povinen se v určeném čase zdržovat v konkrétním obydlí nebo jeho části dle § 73 odst. 3 TŘ.²⁴¹

Jak je to ovšem s kontrolou hladiny alkoholu v krvi a kontrolou dalších omezení, která je možné uložit při nahrazení vazby bez ohledu na povinnost spočívající v omezení pohybu obviněného?²⁴² Na tyto otázky momentálně nelze podat jednoznačnou odpověď, zejména také proto, že v praxi kvůli technickým a logistickým problémům provoz elektronické kontroly skončil k 22. 11. 2021 vypovězením smlouvy s dodavatelem.²⁴³

Až bude vybrán nový dodavatel, jehož elektronický systém bude vzhledem k technickému vývoji pravděpodobně poskytovat obdobné funkce jako předchozí, dalo by se dle mého názoru kontrolní zařízení aplikovat lépe. Změnou zákona by bylo možné užívat elektronický monitoring jako samostatnou alternativu vazby v rámci níž by byla určena jednotlivá omezení, která by podléhala kontrole náramkem. Jeho funkce by tak bylo možné užívat dle potřeby případu a systém by nesloužil jen k detekci pohybu obviněného při nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Mohla by být tedy například samostatně monitorována hladina alkoholu v krvi, pokud by mimo jiné s jeho požíváním souvisela obava z vazebně relevantního jednání, kdy jak uvádí ve svém článku Homolová s Mojžíšem, k užívání této funkce docházelo i v minulosti za předchozího dodavatele, ovšem dle důrazu zákonného znění § 73 odst. 4 TŘ na kontrolu pohybu se autoři domnívají, že takové počínání bylo možno považovat za nezákonné.²⁴⁴

Změna zákona a interních manuálů Probační a mediační služby by mohla vyřešit taktéž problémy elektronické kontroly související například s trváním předběžného šetření Probační a mediační služby v obydlí obviněného či prodlevou mezi rozhodnutím soudu o užití elektronické kontroly a její samotnou instalací, na které upozorňuje Vicherek a které činí v současnosti z elektronického monitoringu opatření vhodné spíše jen ke kontrole výkonu trestu domácího vězení.²⁴⁵ Řešením by podle mého úsudku mohla být například širší spolupráce s mobilním operátorem zajišťujícím fungování komunikátoru, který by na vyžádání poskytoval státnímu zástupci či policii mapy pokrytí mobilním signálem, což by mohlo urychlit právě

²⁴¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 95-96.

²⁴² V úvahu přicházejí omezení typově vymezená v § 48 odst. 4 TZ. Viz DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 564.

²⁴³ ČTK. Probační služba přestala využívat elektronický monitoring. Prozatím ho nahradí namátkové kontroly. In: *iROZHLAS* [online]. 2. 12. 2021. [cit. 29. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/probacni-a-mediazni-sluzba-elektronicky-monitoring-naramky-vezeni-vazba_2112021505_kth.

²⁴⁴ MOJŽÍŠ, M., HOMOLOVÁ, K. Nahrazení vazby elektronickým kontrolním systémem – skutečně lze elektronicky kontrolovat veškeré uložené povinnosti? *Státní zastupitelství*. 2020, roč. XVII, č. 5, s. 36-42, ISSN 1214-3758, s. 41-42.

²⁴⁵ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, roč. XXVII, č. 1, s. 29-47. ISSN 1210-9126, s. 41-46.

předběžné šetření v obydlí obviněného a jeho okolí. V případě Probační a mediační služby by byla vhodná změna pracovní doby zahrnující víkendy či celodenní služby, aby bylo možné instalovat náramek a základnovou stanici v domě obviněného například nejdéle do druhého dne od rozhodnutí o nahrazení vazby elektronickým monitoringem.

Jak ostatně uvádí i Galovcová ve své knize, rozšířením možností nahrazení vazby o elektronický monitorovací systém by došlo k vytvoření opatření, které by mohlo být v praxi účinnější než například písemný slib obviněného či záruka zájmového sdružení.²⁴⁶

²⁴⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 102.

4 Formální vazební právo a jeho problémy

Odpovědi na otázky spjaté s procesněprávním postupem orgánů činných v trestním řízení či procesními úkony jiných oprávněných osob včetně obviněného, upravuje formální vazební právo. Ačkoli pomocí něj dochází k realizaci materiálního vazebního práva, i v tomto případě nalezneme rozličná úskalí spjatá například s kompetencemi orgánů rozhodujících o vazbě či ustanoveními upravujícími délku trvání vazby a podobně.²⁴⁷ Nejdiskutovanějším problémům je věnována následující kapitola.

4.1 Rozhodování o vazbě

Zaměříme-li se na formy užívané při rozhodování o vazbě, za nejčastější z nich můžeme označit usnesení. Užívá se při rozhodování o změně vazebních důvodů, dalším trvání vazby, žádosti o propuštění z vazby či návrhu na přijetí alternativy nahrazující vazbu, ale především při samotném prvotním rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. To představuje základní předpoklad pro omezení osobní svobody obviněného vazbou a pro vznik povinnosti se jí podrobit. K jeho přijetí dochází zpravidla ve vazebním zasedání, jehož široké problematice bude věnována další podkapitola. Co se dále obecně týká právní úpravy rozhodování o vazbě usnesením, za neméně důležité považuji zmínit, že v souladu s § 74 odst. 1 TŘ je ve většině případů proti takovému rozhodnutí přípustná stížnost, v případech dle § 74 odst. 2 TŘ s odkladným účinkem. Galovcová s ohledem na tento fakt ve své knize též připomíná, že možnost podání stížnosti proti vazebnímu rozhodnutí fakticky ovlivňuje délku vazby, jelikož obviněný i přes usnesení o tom, že se propouští na svobodu, může být reálně omezen na osobní svobodě až do rozhodnutí stížnostního soudu.²⁴⁸

Proti příkazu k propuštění, který představuje druhou formu rozhodování o vazbě, stížnost není přípustná a tento rozdíl je potřeba vnímat s ohledem na výše uvedené. Jedná se o opatření *sui generis*, které slouží k rychlé reakci na nedůvodnost dalšího trvání vazby, kdy musí dojít neprodleně k propuštění obviněného.²⁴⁹ Na druhou stranu bez předchozího rozhodnutí usnesením dochází k jeho vydání ve vazební věci pouze v případech stanovených § 73b odst. 6 TŘ,

²⁴⁷ MANDÁK, V. 1975. op. cit., s. 72-73.

²⁴⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 110-134.

²⁴⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 110-134.

tedy došlo-li k překročení nejvyšší přípustné doby trvání vazby dle § 72a TŘ nebo lhůty určené pro rozhodnutí o dalším trvání vazby dle § 72 TŘ.²⁵⁰

V neposlední řadě bych ráda uvedla, že jakékoli rozhodnutí o vazbě musí odrážet princip užití vazby jako prostředku *ultima ratio*.²⁵¹

4.1.1 Zvláštní náležitosti vazebního rozhodnutí

S ohledem na závažnost zásahu vazby do základních práv a svobod, stanoví zákon v případě rozhodnutí o vzetí do vazby či jakéhokoli rozhodnutí o vazbě, jehož důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, krom obecných náležitostí pro usnesení dle § 134 TŘ, taktéž zvláštní náležitosti pro odůvodnění takovýchto rozhodnutí v § 73c TŘ. Jejich uzákonění novelou č. 459/2011 Sb. představuje minimální sjednocení obsahu v reakci na předchozí výrazné odchylky ve zdůvodňování těchto rozhodnutí ať už ze strany soudu či státního zástupce.²⁵²

Mezi zvláštní náležitosti dle § 73c TŘ patří uvedení skutečností, ze kterých plyne důvodnost trestního stíhání, dále uvedení konkrétních skutečností, ze kterých se dovozují důvody vazby, případně okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 TŘ či § 72a odst. 3 TŘ a zdůvodnění proč nebylo možné v daném případě dosáhnout účelu vazby pomocí jiného alternativního opatření.²⁵³ Reálně se tedy jedná o uvedení předpokladů pro vzetí obviněného do vazby, které byly rozebrány z hlediska významu jejich zkoumání ve třetí kapitole této diplomové práce, přímo do textu všech rozhodnutí, která ponechávají obviněného ve vazbě. Po řádném odůvodňování vazebních rozhodnutí přitom volal již v minulosti Ústavní soud, jelikož jen takto konkrétně vymezené náležitosti mohou podle něj činit rozhodnutí přezkoumatelným z hlediska oprávněnosti omezení obviněného na osobní svobodě²⁵⁴ a přispívají k zachování základních principů právního státu, které zahrnují i vyloučení libovůle při soudním rozhodování.²⁵⁵ Řádné odůvodnění podle povahy vydávaného rozhodnutí, které odráží konkrétní okolnosti daného případu je také součástí práva na spravedlivý proces, který v mezinárodním měřítku garantuje například čl. 6 odst. 1 EÚLP.²⁵⁶

²⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 912-913.

²⁵¹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 110.

²⁵² ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 916-919.

²⁵³ Viz § 73c TŘ

²⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000.

²⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 124/97.

²⁵⁶ European Court of Human Rights. *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial.* [online]. Council of Europe, 2022. [cit. 25. 5. 2022]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf, s. 38.

Pokud se zaměříme na další náležitosti rozhodnutí o vzetí do vazby, otázkou diskuze se v minulosti stalo, zda a případně kde by měl být uveden údaj, od kdy dochází k počítání délky trvání vazby. Co se reálně za počátek doby trvání vazby považuje, stanoví § 72a odst. 4 TŘ a jedná se o den, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného.²⁵⁷ O jeho formálním uvedení v rozhodnutí o vazbě zákon ovšem již nehovoří a to ani například v § 73c TŘ. Růžička se Šámalem se bez dalšího výkladu domnívají, že by tato skutečnost měla být uvedena v odůvodnění usnesení,²⁵⁸ avšak v aplikační praxi některé soudy datum i čas počátku vazby uváděly zpravidla ve výroku rozhodnutí, některé dokonce nikde. Proto v roce 2013 tuto otázku začalo řešit trestní kolegium Nejvyššího soudu, které i přes neexistující judikaturu a nejednotnost názorů odborné veřejnosti vyslovilo stanovisko, že obligatorní uvádění přesného údaje o počátku vazby ve výroku usnesení o vzetí obviněného do vazby nemá oporu v trestním řádu a nelze v této podobě shledat jeho přínos ani pro obviněného ani pro orgány činné v trestním řízení. Ty mají navíc při pravidelném přezkoumávání trvání důvodů vazby, včetně maximální doby jejího trvání k dispozici celý spisový materiál. Na druhou stranu musí být tento údaj obsažený alespoň v odůvodnění usnesení, jelikož pro obhajobu obviněného je důležité, aby mohl kontrolovat dodržování lhůt pro zadržení a vzetí do vazby a posléze maximální přípustnou dobu trvání vazby s ohledem na možnost dožadování se propuštění z vazby v případě jejich překročení. Jinak by měl obviněný často k dispozici pouze návrh státního zástupce na vzetí do vazby s časovým údajem, který ovšem není rozhodnutím a mohl by vyvolávat v tomto směru nejistotu.²⁵⁹

Dle mého názoru je toto řešení správné a *de lege ferenda* by bylo vhodné i jeho promítnutí přímo do zákona pro posílení principu právní jistoty.

4.1.2 Orgány rozhodující o vazbě a problematika žádosti o propuštění z vazby

Co se týká orgánů rozhodujících o vazbě, v průběhu času se ukázalo velmi problematické vymezení pravomocí státního zástupce a soudu, příp. soudce. Nejvýraznější diskuzi v tomto ohledu přinesla velká novela č. 265/2001 Sb., kdy až do roku 2011 rozhodoval v přípravném řízení o dalším trvání vazby státní zástupce a nikoli soudce.²⁶⁰ Tomu náleželo toliko rozhodování v opravném řízení na základě případné stížnosti obviněného. Vystala tehdy oprávněně otázka,

²⁵⁷ Omezení osobní svobody obviněného je nutno vykládat materiálně a může se jednat např. o den, kdy došlo k zadržení obviněného, zadržení osoby podezřelé z trestného činu apod. Viz ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 854-855.

²⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 903

²⁵⁹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013.

²⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 907.

zda takovéto rozdělení pravomocí odpovídá mezinárodním standardům. Například Repík zastával názor, že z hlediska záruk, které poskytují obviněnému ve vazbě ať už mezinárodní či vnitrostátní lidskoprávní dokumenty, nelze dělat rozdíly mezi rozhodováním o vzetí do vazby a jejím dalším trvání. Tudiž jak stanoví čl. 8 odst. 5 LZPS a čl. 5 odst. 1 písm. c) v kombinaci s čl. 5 odst. 4 EÚLP, každá doba trvání vazby musí být založena na zákonných hmotněprávních podmínkách, procesních postupech a taktéž rozhodnutí soudu.²⁶¹ Výše vymezená právní úprava toto však nespĺňovala. Bez připomínek nezůstal ani Ústavní soud, který na problematiku rozhodování o dalším trvání vazby upozorňoval již krátce po přijetí novely z roku 2001 a judikoval, že rozhodnutí státního zástupce, kterým se ponechává obviněný ve vazbě nelze považovat za rozhodnutí ve smyslu čl. 5 odst. 4 EÚLP. Ve zdůvodnění poukázal na skutečnost, že mezi institucionální rysy subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení osobní svobody patří nestrannost a nezávislost, kterými ovšem státní zástupce kvůli svému procesnímu postavení v trestním řízení a osobnímu statutu nedisponuje.²⁶²

Právě tyto názory Ústavního soudu zohlednil zákonodárce v novele č. 265/2011 Sb. Ostatně ZSVM, který nabyl účinnosti k 1. 1. 2004, byl taktéž založen na tom, že s ohledem na závažnost dalšího trvání vazby mladistvých o jejím prodlužování rozhoduje v přípravném řízení soudce a právní úprava se tedy posléze stala opět konzistentní.²⁶³

Nyní dle mého názoru zcela správně v souladu s § 73b TŘ o vzetí do vazby, jejím dalším trvání, ale i o rozšíření důvodů vazby rozhoduje v přípravném řízení soudce a po podání obžaloby soud. V přípravném řízení bylo navíc u státního zástupce zachováno postavení *dominus litis* a děje se tomu tak jen na jeho návrh. Nelze opomenout ani fakt, že v tomto stádiu řízení náleží státnímu zástupci ještě jedna důležitá pravomoc a to činit rozhodnutí ve prospěch obviněného, kdy nedochází k žádnému dalšímu zásahu do jeho práv. Státní zástupce může tedy samostatně rozhodnout o propuštění obviněného z vazby, pominutí některého důvodu vazby, zrušení zákazu vycestování uloženému při nahrazení vazby, zrušení předběžného opatření nahrazujícího vazbu a taktéž může vyhovět žádosti obviněného o propuštění z vazby. Pokud ovšem žádosti o propuštění z vazby nevyhoví, je povinen ji postoupit soudci, což podle Galovcové vyjadřuje požadavek soudního rozhodnutí v případě dalšího omezení osobní svobody obviněného vazbou.²⁶⁴

²⁶¹ REPÍK, B. K rozhodování státního zástupce o vazbě z hlediska čl. 5 odst. 4 EÚLP. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 11. ISSN 1213-5313, s. 291.

²⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

²⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 907.

²⁶⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 111-112.

Rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby je upraveno v § 71a TŘ a podle §73b odst. 2 TŘ má v připravém řízení dojít v případě absence kladného rozhodnutí o této žádosti státním zástupcem k jejímu předložení soudci do pěti dnů od jejího doručení. Zde ovšem nastává problém ohledně nejasného charakteru právě této lhůty, čemuž je potřeba věnovat zvýšenou pozornost. Šámal s Růžičkou zastávají názor, že se jedná o lhůtu pořádkovou a nikoli propadnou. Její výjimečné nedodržení nemá tedy za následek propuštění obviněného z vazby, jelikož lhůta vyjadřuje prostor pro rychlé vyřízení věci státním zástupcem.²⁶⁵ Ačkoli tento výklad nachází oporu v aplikační praxi, dle mého názoru je tato argumentace velmi stručná a z tohoto důvodu by mohlo dojít prakticky k oslabování zákonného práva obviněného přiznaného § 71a TŘ. Skeptičtější přístup k tomuto výkladu zaujímá taktéž Galovcová. Ve své knize uvádí, že v případě nedodržení pětidenní lhůty pro předání žádosti soudci dochází k nezákonnému odnětí možnosti včasného prozkoumání trvání vazebních důvodů soudem a k zásahu do zákonných záruk obviněného vyjádřených v § 71a TŘ, které se opírají o ústavněprávní garance pro zbavení osobní svobody a princip *ultima ratio*. Při samotné interpretaci této lhůty je dle Galovcové nutno vycházet z toho, že při sporné povaze trestněprávních norem je potřeba zvolit přístup, který je příznivější pro obviněného. Diskutovaná pětidenní lhůta by tedy měla být považována za propadnou a následkem jejího nedodržení by měl být *per analogiam* dle § 73b odst. 6 TŘ vydán příkaz k propuštění.²⁶⁶

Problematika posuzování lhůty vymezené v § 73b odst. 2 TŘ je dle mého názoru poměrně složitá. Její vnímání jako lhůty pořádkové může podpořit fakt, že k přezkoumávání trvání vazebních důvodů dochází taktéž v souladu s § 72 odst 1 TŘ v pravidelných intervalech orgány činnými v trestním řízení, omezení pro vazební zajištění obviněného představuje taktéž maximální délka trvání vazby dle § 72a TŘ a v neposlední řadě díky tomuto výkladu nemůže dojít k ohrožení účelu trestního řízení propuštěním obviněného na svobodu bez předchozího posouzení obavy z vazebně relevantního jednání. Na druhou stranu žádost o propuštění z vazby může obviněný podávat kdykoli po nabytí právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby a to opakovaně v souladu s podmínkami § 71a TŘ, což umožňuje rychlou reakci na pominutí vazebních důvodů. Pokud by tedy pětidenní lhůta nebyla propadná, mohlo by teoreticky dojít k jejímu běžnému nedodržování státním zástupcem, což by mělo za následek prodlužování vazby, která by v danou chvíli nebyla opodstatněná. Jak uvádí Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí, porušení pravidel

²⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 906.

²⁶⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 124-126.

§ 73b odst. 2 TŘ ze strany státního zástupce má v aplikační praxi aktuálně za následek jeho kárnou odpovědnost dle § 28 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.²⁶⁷

Osobně bych se i přes silné argumenty, které uvádí například Galovcová, přiklonila k výkladu, že se jedná o lhůtu pořádkovou. Považovala bych ovšem za vhodné, pokud by v zákonném znění § 73b odst. 2 TŘ byla zdůrazněna základní zásada rychlosti trestního řízení, když se navíc v § 2 odst. 4 TŘ hovoří speciálně o rychlosti vyřizování vazebních věcí. Ačkoli tyto zásady prostupují celým trestním řízením, existují případy, kdy je orgány činné v trestním řízení přehlížejí.

Závěrem bych dodala, že v řízení před soudem po podání obžaloby se státní zástupce dostává do postavení strany a rozhodovací pravomocí ani ve prospěch obviněného již nedisponuje. Všechna vazební rozhodnutí činí toliko soud a bez návrhu státního zástupce.²⁶⁸

4.2 Vazební zasedání jako prostředek realizace práva být slyšen

Vazební zasedání, upravené počínaje § 73d TŘ, představuje formu rozhodování určenou pro přijímání vazebních rozhodnutí za zákonem splněných podmínek. V české právní úpravě jej nalezneme s účinností od 1. 1. 2012 a ne náhodou se tato forma až na výjimky²⁶⁹ obligatorně používá pro rozhodování o vzetí obviněného do vazby. Předchozí právní úprava stanovila pro rozhodování o vazbě formu neveřejného zasedání, kdy ovšem nebyl brán zřetel na právo obviněného být slyšen, přičemž tento problém byl dlouhou dobu vnímán jak odbornou veřejností, tak aplikační praxí.²⁷⁰

Dle Herczega nedostatek právní úpravy spočíval zejména v tom, že zákonné znění neobsahovalo žádné ustanovení, které by zajišťovalo obviněnému právo na osobní výslech v případě rozhodování o dalším trvání vazby. Ten byl dle zákona možný jen v případě rozhodování o vzetí zadrženého či zatčeného do vazby a vznikl zde tedy zřejmý nesoulad s čl. 5 odst. 4 EÚLP a jeho poměrně konzistentní interpretací v judikatuře ESLP.²⁷¹ Významným způsobem tuto problematiku ESLP judikoval v rozhodnutí ve věci Assenov proti Bulharsku, kde vyslovil, že pokud dochází k vazebnímu rozhodnutí v neveřejném zasedání, kde není umožněno osobní

²⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 12 Ksz 6/2015-47.

²⁶⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 112.

²⁶⁹ Výjimku představuje rozhodnutí o vazbě v průběhu hlavního líčení či neveřejného zasedání. Viz § 73d odst. 1 a 2 TŘ.

²⁷⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 127-129.

²⁷¹ HERCZEG, J. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, s. 15-19. ISSN 1210-6348, s. 16.

slyšení obviněného, dochází k porušení čl. 5 odst. 4 EÚLP.²⁷² Tuto myšlenku posléze obdobně zopakoval například i v rozhodnutí ve věci Krejčíř proti České republice.²⁷³ Systémové řešení diskutovaného práva obviněného v českém vazebním právu ovšem neexistovalo a za průlomový by se dal označit náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 45/04, kdy s ohledem na fakt, že se neveřejné zasedání koná za stálé přítomnosti členů senátu a zapisovatele, a kdy je účast jiných osob, včetně obviněného ze zákona vyloučena, Ústavní soud tuto část zákonného ustanovení zrušil pro nesoulad s ústavním pořádkem, aby došlo k odstranění výše uvedeného rozporu s mezinárodním právem a zákonodárce tak mohl garantovat obviněnému právo na slyšení při rozhodování o vazbě.²⁷⁴

Reakce v podobě novely č. 459/2011 Sb., která přinesla právo výslechu obviněného ke všem podstatným okolnostem pro vymezené druhy rozhodnutí o vazbě, byla ovšem přijata až se značnou časovou prodlevou. Na druhou stranu v soudní praxi reálně docházelo k řešení dané situace přímým užitím Evropské úmluvy o lidských právech na základě čl. 10 Ú a tedy aplikaci práva být slyšen.²⁷⁵ Tento problém ohledně osobního slyšení však dle mého názoru mohl být řešen tímto způsobem již před vydáním výše uvedeného rozhodnutí Ústavního soudu právě pomocí čl. 10 Ú, je ovšem zřejmé, že postoj aplikační praxe v tomto ohledu nebyl jednotný.

Co se týká samotného užití vazebního zasedání, právo být slyšen je potřeba uplatňovat nejvýrazněji v rozhodování o vzetí do vazby, které představuje prvotní zásah do osobní svobody obviněného s potřebou důrazného respektování jeho procesních práv, včetně práva na spravedlivý proces. Proto je tato forma, která počítá s osobní přítomností obviněného, stanovena jako obligatorní. Ostatní vazební rozhodnutí mohou být přijaty taktéž ve vazebním zasedání. Ovšem pouze fakultativně, pokud o to obviněný výslovně požádá nebo pokud soud považuje jeho slyšení za potřebné pro účely vazebního rozhodnutí. V § 73d odst. 3 písm a) až c) TŘ potom zákonodárce stanovil výjimky z nařízení vazebního zasedání, i když o jeho konání obviněný předtím požádal, které by zejména v případě situace pod písm. b) měly být posuzovány restriktivně.²⁷⁶

O významu a ukotvení výslechu obviněného ve vazebním zasedání v současnosti již není pochyb, další věc, na kterou považuji za důležité se zaměřit a která úzce souvisí s výše uvedeným je obecně provádění dokazování v rámci této rozhodovací formy. V § 73g odst. 3 TŘ je stanoveno,

²⁷² Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci Assenov proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94.

²⁷³ Rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 2009 ve věci Krejčíř proti České republice, stížnosti č. 39298/04 a 8723/05.

²⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

²⁷⁵ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 924-926.

²⁷⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 129-130.

že pokud jsou prováděny důkazy ve vazebním zasedání, použijí se přiměřeně ustanovení o dokazování v hlavním líčení, přičemž však omezení, která se vztahují k provádění důkazů čtením protokolů o výpovědi znalce či svědka²⁷⁷ se neaplikují. Ze zákonného znění se tedy dle mého názoru správně dovozuje, že dokazování se v tomto případě neprovádí ve stejné míře jako je tomu v případě hlavního líčení, kde se rozhoduje o vině obžalovaného, ale pouze v rozsahu, který je potřebný pro zjištění, zda jsou splněny všechny zákonné předpoklady pro vzetí či ponechání obviněného ve vazbě. Soud, v přípravném řízení soudce, přitom v tomto případě vychází jak z procesních důkazů, tak také z dalších podkladů obsažených v trestním spise.²⁷⁸

Galovcová se ve své knize taktéž ztotožňuje s tím, že pro potřeby rozhodování o vazbě je rozsah dokazování závislý na posouzení materiálních vazebních důvodů vazby a zhodnocení možnosti využití opatření ji nahrazujících. Problém ovšem spatřuje v tom, že zákonné znění § 73g odst. 3 TŘ má být aplikováno v případech, pokud jsou prováděny důkazy, z čehož vyplývá, že teoreticky ne vždy musí být k dokazování přistoupeno. V této situaci bych se přiklonila k její argumentaci založené na tom, že bez opravdového zkoumání okolností pro vyvození skutkových závěrů o nutnosti omezení osobní svobody vazbou, které získáme pomocí dokazování, by se rozhodnutí o vazbě stalo toliko formálním. Dokazování by se tedy mělo v určité míře provádět vždy.²⁷⁹

4.3 Problematika rozhodování o dalším trvání vazby

Trestní věci, zvláště pak ty kde dochází k omezení osobní svobody obviněného vazbou, musí být v souladu s čl. 38 odst. 2 LZPS a čl. 6 odst. 1 EÚLP projednávány rychle bez zbytečných průtahů za současné potřeby respektování presumpce nevin.²⁸⁰ S tím souvisí taktéž jasně stanovená zákonná pravidla pro rozhodování o dalším trvání vazby či její maximální délce.

Rozhodování o dalším trvání vazby nalezneme upravené pod odstavci § 72 TŘ. Pravidelně v tříměsíční lhůtě od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby či jiného vazebního rozhodnutí má soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce povinnost rozhodnout o dalším trvání vazby. Pokud tomu tak v zákonné lhůtě neučiní, vzhledem k propadnému charakteru této lhůty, musí dojít k neprodlenému propuštění obviněného z vazby.²⁸¹

²⁷⁷ Viz § 211 odst. 1 a 5 TŘ

²⁷⁸ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 596-597.

²⁷⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 131-132.

²⁸⁰ VANTUCH, P. 2010. op. cit., s. 300.

²⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 829.

Specifika výše uvedené problematiky budou detailně posuzována v následujícím textu, předně ovšem považují za podstatné věnovat pozornost a vysvětlení souvislosti mezi dalším trváním vazby a zkoumáním trvání vazebních důvodů, potažmo jejich změnou. Orgány činné v trestním řízení musí v souladu s § 71 TŘ průběžně zkoumat, zda vazební důvody, na jejichž základě je obviněný omezen na osobní svobodě stále existují, nezměnily se či není možné vazbu nahradit jiným surogátem. Změna vazebních důvodů tak může znamenat vydání samostatného rozhodnutí podle § 71 TŘ, jejich posuzování ovšem představuje v aplikační praxi nejčastěji součást rozhodnutí o dalším trvání vazby dle § 72 TŘ. Ve všech případech je však důležité při takovémto zkoumání postupovat podle doktríny tzv. zesílených důvodů vazby. Tu zavedl ESLP a její obsah by se dal shrnout tak, že okolnosti rozhodné pro prvotní vzetí obviněného do vazby nemusí již postačovat pro vydání rozhodnutí o jejím dalším trvání, jelikož plynutím času dochází k oslabování vazebních důvodů.²⁸² Jako příklad z praxe může sloužit rozhodnutí Ústavního soudu týkající se útěkové vazby, kde bylo judikováno, že pro uvalení vazby dle § 67 písm. a) TŘ může v počátcích trestního stíhání postačovat hrozba konkrétním vysokým trestem a fakt, že obviněný v minulosti žil v cizině a má zde dosud nepřerušené kontakty. Pokud ovšem půjde o rozhodnutí o dlouhodobé vazbě, bude zpravidla nutné předložit ještě další konkrétní skutečnosti nasvědčující reálné obavě z útěku.²⁸³ Konkrétní hrozba vysokého trestu musí být navíc taktéž orgány činnými v trestním řízení pravidelně posuzována s ohledem na aktuální stav dokazování.²⁸⁴ Z toho plyne, že déletrvající vazba je tedy v aplikační praxi ospravedlnitelná pouze tehdy, jestliže po pečlivém zvážení všech skutečností, včetně trvajícího důvodného podezření ze spáchání trestného činu, které tvoří jeden ze zkoumaných prvků, převáží intenzivní veřejný zájem nad právem na osobní svobodu obviněného.²⁸⁵

Doktrínu zesílených vazebních důvodů je potřeba brát na zřetel, jelikož se odráží taktéž v další významné problematice, a to trvání vazby po tom, co je v řízení vydán nepravomocný rozsudek soudu prvního stupně. Pokud se jedná typově o odsuzující rozsudek, přístup aplikační praxe nevyvolává žádné výrazné pochybnosti. I přesto, že je takové rozhodnutí nepravomocné, panuje shoda na tom, že vychází z důvodnosti trestního stíhání a vede taktéž k posílení důvodů vazby.²⁸⁶ Jak uvádí Ústavní soud, v případě útěkové vazby tak například může dojít k posílení důvodnosti obavy ze skrývání či útěku, pokud je obžalovaný takto nepravomocně odsouzen

²⁸² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 115.

²⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2652/16.

²⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.

²⁸⁵ Rozsudek ESLP ze dne 25. 4. 2000 ve věci Punzelt proti České republice, stížnost č. 31315/96.

²⁸⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 121.

k vysokému trestu odnětí svobody za současného konstatování nestálého bydliště, kdy není v tomto případě potřeba oprávněnost jejího trvání opírat o další konkrétní skutečnosti.²⁸⁷ Jiná situace nastává v případě nepravomocného rozsudku zprošťujícího obžaloby. Z judikatury plyne, že „zproštění obžaloby představuje onen okamžik v rámci trestního řízení, kdy důvody pro ponechání ve vazbě vymizely nebo jsou zeslabeny na minimum, neboť obvinění se ukázalo neoprávněným, a to výrokem soudu, a proto není dán veřejný zájem na trvání vazby, který by mohl převážit nad požadavkem respektování osobní svobody“.²⁸⁸ Dle mého názoru je zřejmé, že jedinou možností, jak v této situaci postupovat, je propuštění obviněného z vazebního zajištění. Galovcová ve své knize ovšem v této souvislosti vidí problém spočívající v tom, že zákonodárce na tuto skutečnost dosud nereagoval změnou právní úpravy. Nejen, že tedy vydání zprošťujícího rozsudku, byť nepravomocného, není výslovně zařazeno mezi důvody pro okamžité propuštění z vazby, proti rozhodnutí o propuštění z vazby navazujícímu na takovýto rozsudek je navíc dle § 74 odst. 1 a 2 TŘ přípustná stížnost státního zástupce bez odkladného účinku. Jediné řešení Galovcová vidí v úpravě zákonného znění tak, aby v případech, na které se vztahuje výše diskutovaná problematika, došlo k vydání příkazu k propuštění, a to bez možnosti jakéhokoli přezkumu tohoto rozhodnutí.²⁸⁹

Osobně si v tomto případě myslím, že s ohledem na ustálenou judikaturu i názory odborné veřejnosti odporuje možné zadržování osoby ve vazbě i přes nepravomocné zproštění obžaloby jejímu samotnému účelu a principu jejího užití jako prostředku *ultima ratio*. Vazba jako taková je založena na důvodné obavě z počinání vymezeného v § 67 TŘ za současného důvodného podezření ze spáchání trestného činu, které tímto soud však považuje za neprokázané. Tudíž i nepravomocný rozsudek by měl být považován za výrazný posun v posuzování vazby, jelikož cílem vazby je umožňovat a usnadňovat průběh trestního řízení a vydání rozhodnutí ve věci samé.

Při rozhodování o prodloužení vazby je taktéž potřeba věnovat pozornost charakteru lhůt stanovených pro rozhodnutí. Ani ty nejsou vnímány vždy zcela konzistentně. Za standardní by se dala označit tříměsíční lhůta v §72 odst. 1 TŘ, pokud však dojde ve věci k podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu či příkázání nebo postoupení věci, začíná dle § 72 odst. 3 TŘ plynout nová speciální lhůta třicetidenní pro rozhodnutí o potřebě

²⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. II. ÚS 3/03.

²⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 163/2010 Sb.

²⁸⁹ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 121.

dalšího trvání omezení osobní svobody vazbou.²⁹⁰ Problematickou se zdá ovšem být lhůta poslední vymezená § 72 odst. 2 TŘ, kde je uzákoněno, že v přípravném řízení je potřeba doručit soudci návrh státního zástupce na rozhodnutí o nutnosti pokračování vazby nejpozději patnáct dnů před uplynutím tříměsíční lhůty. Ohledně povahy této patnáctidenní lhůty nepanuje v aplikační praxi shoda, jelikož zákon ani důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., která znění tohoto odstavce ukotvila, nevyjadřuje přesně, zda se jedná o lhůtu propadnou či pořádkovou, přičemž však u lhůty třicetidenní i tříměsíční je v obou případech stanoven prekluzivní charakter. Augustinová se z důvodu této absence přiklání k tomu, že se jedná o lhůtu záměrně zamýšlenou jako pořádkovou, přičemž důsledky jejího nedodržení plynou přímo ze znění § 72 odst. 1 TŘ. Tedy pokud státní zástupce nedodrží lhůtu v § 72 odst. 2 TŘ, nemá to přímý negativní vliv na osobní svobodu obviněného, jelikož daná lhůta má především sloužit soudci, aby měl dostatek času na prostudování spisu, nařízení vazebního zasedání a vydání rozhodnutí. Pokud tento čas ovšem nebude mít, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti tvrdit, že o pokračování vazby nebude rozhodnuto do tří měsíců od právní moci předchozího rozhodnutí a tedy dle dikce zmiňovaného § 72 odst. 1 TŘ dojde k rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby. To lze také vnímat jako jakousi pojistku proti zneužívání této lhůty.²⁹¹

O potřebnosti zachování patnáctidenní lhůty na prostudování spisového materiálu není jistě v praxi pochyb, osobně se ovšem přikláním k názoru, který zastává Šámal s Růžičkou a to, že jde o lhůtu propadnou. Ti opírají své tvrzení o analogii s výslovným důsledkem nedodržení lhůt v § 72 odst. 1 TŘ a § 72 odst. 3 TŘ, tedy, že obviněný musí být v případě nedodržení okamžitě propuštěn na svobodu a to pomocí vydání příkazu k propuštění dle § 73b odst. 6 taktéž *per analogiam*.²⁹² Jejich názoru svědčí taktéž judikatura, kdy Vrchní soud v Praze uvádí ve svém usnesení, že není přípustné, aby za těchto podmínek trvala nejen vazba, ale též instituty ji nahrazující a potrzuje výše uvedené použití analogie.²⁹³ Z pohledu šetření práv obviněného je tento přístup jistě vhodnější, přičemž to, že nejde o pořádkovou lhůtu, může plynout navíc i z toho, že v zákoně není tato lhůta přímo uvozena slovem „zpravidla“.²⁹⁴

²⁹⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 118-119.

²⁹¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 544-545.

²⁹² ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 834.

²⁹³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015.

²⁹⁴ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 8 To 59/2002.

4.4 Maximální doba trvání vazby a problémy jejího překročení v aplikační praxi

Nejvyšší zákonem přípustnou dobu trvání vazby nalezneme upravenou v § 72a odst. 1 TŘ, přičemž hned v první větě tohoto odstavce můžeme shledat zásadu výjimečnosti a zdrženlivosti při užívání vazby, na kterou nesmí být zapomínáno ani co se jejího trvání týká. Tento způsob zajištění osoby tak jak v přípravném řízení, tak řízení před soudem musí trvat jen nezbytně nutnou dobu, což opět podtrhuje potřebu užití vazby jako prostředku *ultima ratio*.²⁹⁵

Samotná maximální délka trvání vazby je potom vymezena podle typové závažnosti trestného činu, kterou definuje § 14 TZ a je navázána na konkrétní stadium trestního řízení.²⁹⁶ Pokud je obviněný trestně stíhán pro přečin, délka vazby nesmí přesáhnout jeden rok. V případě zločinu dva roky a zvláště závažného zločinu roky tři. Poslední speciální kategorie je věnována zvláště závažným zločinům, za které je možné uložit výjimečný trest a v tomto případě může vazba nejvýše trvat čtyři roky.²⁹⁷ Takto určená celková doba vazby by však měla být vyčerpána jen v odůvodněných případech, kdy je tomu tak potřeba po zvážení všech konkrétních okolností a vazebních alternativ s přihlédnutím k osobě obviněného.²⁹⁸ Další zpřesnění potom přináší § 72a odst. 2 TŘ spočívající v tom, že jedna třetina výše uvedené doby připadá na přípravné řízení a zbylé dvě třetiny na řízení před soudem. Tyto limity jsou od sebe striktně odděleny, a dojde-li například k zajištění obviněného vazbou až v řízení před soudem, nesmí doba vazby překročit dvě třetiny ze zákonné maximální doby jejího trvání. Pokud by trestní řízení nebylo v takto vymezené době skončeno, musí být obviněný propuštěn na svobodu nejpozději poslední den této lhůty, což platí i v případě doby určené pro přípravné řízení. Speciální úprava je potom uzákoněna v případě koluzní vazby, kdy vazba dle § 67 písm. b) TŘ může trvat maximálně tři měsíce, přičemž jedinou výjimku z daného pravidla představuje situace, kdy obviněný již působil na svědky či spoluobviněné nebo jinak koluzně jednal a může tak o jeho ponechání ve vazbě z kvalifikovaného důvodu vazby (§ 68 odst. 3 písm. d) TŘ) rozhodnout soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce.²⁹⁹

Poslední významná problematika, která bude v této diplomové práci zkoumána, se týká posuzování maximální délky vazby v kontextu změny právní kvalifikace stíhaného skutku. V aplikační praxi může běžně dojít k situaci, kdy soud prvního stupně posoudí právní kvalifikaci

²⁹⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA T. a kol. 2019. op. cit., s. 301.

²⁹⁶ § 47 ZSVM obsahuje speciální úpravu trvání vazby mladistvých, včetně celkové možné doby jejího trvání.

²⁹⁷ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 136-138.

²⁹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 847.

²⁹⁹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 552-554.

skutku odlišně než je tomu v obžalobě, přičemž tato skutečnost může mít posléze vliv také na celkovou možnou délku trvání vazby, pokud v důsledku toho dojde i ke změně typové závažnosti trestného činu dle § 14 TZ. Problém nastává posléze zejména v situaci, kdy dojde ke zmírnění právní kvalifikace skutku a v době rozhodování soudu prvního stupně již uplynula nejvyšší přípustná doba trvání vazby pro takto závažný trestný čin.³⁰⁰ V § 72a odst. 2 TŘ nalezneme obecný postup, jakým by měla být tato problematika řešena, založený na tom, že pokud se skutek, pro který se trestní řízení vede, ukáže být jiným trestným činem a zároveň délka již vykonané vazby přesáhla zákonný limit pro dané stadium trestního řízení, musí být obviněný bezodkladně propuštěn na svobodu. To by mělo proběhnout pomocí okamžitého vydání příkazu k propuštění dle § 73b odst. 6 TŘ.³⁰¹ Co je však onen rozhodný okamžik, který musí být brán na zřetel s ohledem na počítání a konstatování uplynutí nejvyšší přípustné doby vazby po rekvalifikaci na odlišný trestný čin? Může to být okamžik vydání nepravomocného rozhodnutí prvostupňového soudu? Galovcová na tyto otázky odpovídá tak, že vzhledem k tomu, že ke změně právní kvalifikace může dojít v jakékoli fázi trestního řízení, mělo by se při posuzování trvání vazby vycházet vždy z aktuální právní kvalifikace, kterou přináší v tomto případě ono skloňované soudní rozhodnutí.³⁰² Šámal s Růžičkou taktéž tvrdí, že takovéto prvostupňové soudní rozhodnutí obsahující mírněji kvalifikovaný skutek je nutno vykládat v souvislosti s následky dle § 72a odst. 2 TŘ. Ať už rozhodnutí soudu prvního či druhého stupně je dle jejich názoru nutno považovat za ono potřebné upozornění na změnu právního posouzení věci. Mimo to si nelze nevsimnout také skutečnosti, že právní úprava před novelou č. 459/2011 Sb., která přinesla současné znění § 72a odst. 2 TŘ, stanovila jako okamžik rozhodný pro změnu právní kvalifikace moment upozornění na její změnu, přičemž od tohoto okamžiku běžela lhůta patnácti dnů na propuštění obviněného.³⁰³ Právě například částečný návrat k formulaci § 72a odst. 2 TŘ před uváděnou novelou, stanovující jako rozhodnou skutečnost moment spočívající v upozornění na změnu právní kvalifikace by mohl dle mého názoru učinit právní úpravu ještě o něco přehlednější.

Přesto, že se výše prezentované názory mohou zdát zřejmé a logické, nalezneme v aplikační praxi případy, kdy i kvůli přidruženým pochybením ze strany orgánů činných v trestním řízení dochází k reálnému překračování celkového možného trvání vazby obviněného nad zákonný

³⁰⁰ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 138-139.

³⁰¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. 2017. op. cit., s. 553.

³⁰² GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 139-140.

³⁰³ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 851.

rámec. Jako příklad bych zde v návaznosti na identifikaci problémů Galovcovou uvedla věc, kterou Ústavní soud řešil v judikátu sp. zn. III. ÚS 1056/19. Co se daného případu a vazby týká, po vydání rozsudku soudu prvního stupně se zmírněnou právní kvalifikací skutku ze zvlášť závažného zločinu na přečiny, které neumožňovaly již další trvání vazby, došlo posléze stejným soudem k vydání rozhodnutí o propuštění z vazby z důvodu uplynutí maximální doby trvání vazby obžalovaného ve formě usnesení. To bylo ovšem napadeno stížností ze strany státního zástupce, které byl přiznán odkladný účinek a obviněný tedy zůstal ve vazbě do rozhodnutí stížnostního soudu, který však usnesení o propuštění zrušil a usnesením shledal jeho vazbu nadále důvodnou. Samotný Ústavní soud se v uvedeném nálezu posléze zabýval problematikou porušení kontradiktornosti řízení a právem na obhajobu.³⁰⁴

Ačkoli zde i dle mého názoru mělo zcela správně dojít k propuštění obviněného na svobodu na základě vyčerpání celkové zákonné doby vazby po rekvalifikaci skutku, Galovcová v tomto případě identifikuje hned tři druhy problémů s tím související. První byl již rozebrán z pohledu odborné veřejnosti výše před uvedeným nálezem, ovšem nelze pominout její názory, že *de lege ferenda*, že by bylo vhodné v zákoně přesně vymezit onu rozhodnou skutečnost pro určování délky vazby při změně právní kvalifikace.³⁰⁵ To by mohlo dle mého úsudku proběhnout úpravou znění § 72a odst. 2 TŘ, jak jsem prezentovala již výše. Druhý a třetí problém souvisí s užitím zákonné úpravy trestního řádu aplikační praxí, kdy otázky v první řadě vyvolává rozhodnutí o propuštění z vazby vydané formou usnesení i přes znění § 72a odst. 2 TŘ a § 73b odst. 6 TŘ, které výslovně stanoví nutnost neprodleného propuštění z vazby při překročení maximální doby jejího trvání pouze příkazem k propuštění obviněného. Tedy bez možnosti podání opravného prostředku.³⁰⁶ Fakt, že je tímto způsobem potřeba postupovat i v případech uplynutí celkové doby vazby z důvodu rekvalifikace skutku, potvrzuje opět i Šámal s Růžičkou.³⁰⁷ Navíc byla proti takto vydanému usnesení vyjadřujícímu poslední větu § 72a odst. 2 TŘ podána stížnost státním zástupcem, i přesto že typově toto rozhodnutí není v taxativním výčtu § 74 odst. 1 TŘ. Galovcová tedy shrnuje, že v tomto případě bylo pochybeno, co se týká formy rozhodnutí, proti kterému byla následně podána nepřipustná stížnost s odkladným účinkem, který navíc v případě stížnosti proti usnesení o propuštění z vazby vydanému po vyhlášení

³⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. III. ÚS 1056/19.

³⁰⁵ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 140.

³⁰⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 134-135.

³⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. op. cit., s. 852.

odsuzujícího rozsudku nenastává a to ani za předpokladu, že je podána hned po vyhlášení rozhodnutí.³⁰⁸

Lze tedy uzavřít, že kromě kvalitní právní úpravy vymezující formální a materiální vazební právo v souladu s maximálním šetřením a ochranou základních práv plynoucích jak z vnitrostátních, tak mezinárodních lidskoprávních dokumentů, je vždy taktéž nezbytné její správné užití a výklad v aplikační praxi s ohledem na judikaturu a tyto standardy.

³⁰⁸ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 135-136.

Závěr

V úvodu předkládané diplomové práce jsem si stanovila za cíl nalézt problémy, které souvisí s institutem vazby, poznat z čeho plynou a pokusit se na ně nalézt řešení pomocí vlastních návrhů *de lege ferenda* či zhodnotit a přiklonit se na stranu návrhů již existujících. Z toho mimo jiné plyne, že problémy s tímto zajišťovacím prostředkem existují a existovaly již v minulosti, bohužel v některých případech i přes povědomí o nich nedošlo dosud k pokusu o jejich nápravu. Ve čtyřech kapitolách této práce jsem vyzdvihla nejvýraznější úskalí vazby z vybraných tematických okruhů, která svým významem převažují některá ostatní vazební témata. Při jejich analýze jsem došla k závěru, že zkoumané problematiky by se daly teoreticky rozdělit do tří okruhů na problémy zákonného znění českého vazebního práva, problémy s dodržováním přístupu k vazbě jako prostředku *ultima ratio* a problémy souladu vnitrostátního a mezinárodního vnímání a posuzování vazby.

První a druhá kapitola byly koncipovány více popisným způsobem, přičemž v první z nich došlo k vymezení pojmu vazby jakožto specifického institutu spočívajícího v omezení obviněného na osobní svobodě pro účely trestního řízení a jeho průběhu, čímž dochází k eliminaci důvodné obavy z jednání v § 67 písm. a) až c) TŘ. Dále zde uvádím komparaci limitů pro omezení osobní svobody vazbou v LZPS a EÚLP, které jsou pod ochranou Ústavního soudu a ESLP. Ať už ze samotných definic či judikatury plyne, že z lidskoprávního hlediska panuje shoda na užívání vazby jako prostředku výjimečného a subsidiárního dle podmínek stanovených zákonem. Znepokojivým dojmem však působí nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 862/10, kde Ústavní soud upozorňuje na skutečnost faktického přehlížení judikatury ESLP ze strany českého soudnictví.³⁰⁹ To se následně odráží i v následujících kapitolách materiálního a formálního vazebního práva, kde dochází ke vzniku problémů. Z vývoje právní úpravy v kapitole druhé je dále zřejmé, že pomocí četných novelizací trestního řádu došlo zejména v nejbližší historii nejen ke snaze o úpravu zákonného znění v souladu s lidskoprávními standardy, ale též ke snaze o snížení počtu vazebně stíhaných osob a uvědomění si problémů nadužívání tohoto institutu. Významně k tomu přispěla například velká zpřesňující novela č. 265/2001 Sb., novela č. 459/2011 Sb. či novela č. 150/2016 Sb., která uzákonila dle mého názoru potenciálně velmi perspektivní elektronický monitoring. S ohledem na rozsah a význam těchto novel jsou jejich části prostoupeny celým textem diplomové práce.

³⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10.

Ačkoli v závislosti na dotváření institutu vazby v čase reálně došlo k řadě pozitivních změn, existuje stále celá řada aktuálních problémů čekajících na vyřešení. Co se týká vyšetřovací vazby a materiálního vazebního práva v kapitole třetí, první zkoumaný problém se týká omezení možnosti obviněného nahlížet do spisu dle § 65 odst. 2 TR, ačkoli je z něj seznatelná důvodnost trestního stíhání jakožto jedna z podmínek vazby a důležité informace pro samotné rozhodnutí o ní. *De lege ferenda* se po zhodnocení možných odborných přístupů, zahrnující i rozhodnutí ESLP v tomto případě přikláním ke kompromisnímu řešení spočívajícímu v pozměněném znění výše uvedeného paragrafu či vytvoření speciální úpravy ve prospěch zpřístupnění části spisu obviněnému, z něž je dovozována důvodnost trestního stíhání ovšem bez současného ohrožení budoucího vedení vyšetřování.

Vazební důvody v § 67 TR jakožto další velmi významné téma této kapitoly jsou sice bohatě řešeny v judikatuře, ovšem u každého z nich jsem identifikovala v práci určitá úskalí. Vazba úteková je příkladem, kdy se snaha Ústavního soudu o výkladové zpřesnění podmínek jejího ukládání stala poměrně nešťastnou a obava z vysokého trestu jakožto důvodu vazby útekové se smrštila dle nálezu sp. zn. III. ÚS 566/03 na škálu osmi a více let.³¹⁰ V aplikační praxi jsme se tak posléze mohli setkat s rozhodnutími o vzetí do vazby odůvodněnými pouze takto vysokým hrozícím trestem. Přihlížet je ovšem vždy potřeba též k dalším konkrétním skutečnostem a osobě obviněného, což dle mého zkoumání tvrdí většina odborné veřejnosti a plyne to i z komplexního studia další judikatury k tomuto tématu.

Co se týká vazby koluzní podle § 67 písm. b) TR aktuálně největší problém stále představuje otázka jejího souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, kde není jako možný důvod vazby definována. Ačkoli nalezneme značně rozličné názory na toto téma, osobně jsem se přiklonila k její souladnosti s Evropskou úmluvou o lidských právech s argumenty, že motivace v podobě možné hrozby trestního stíhání za trestné činy související s koluzním jednáním nemusí být vždy dostačující a jelikož se trestní řízení neopírá jen o objektivní důkazy, ale i výpovědi svědků a spoluobviněných je potřeba jejich ovlivňování zabránit.³¹¹ Navíc výčet vazebně relevantního jednání v čl. 5 písm. c) EÚLP je dle rozhodovací praxe ESLP demonstrativní a může být za současné důvodnosti trestního stíhání vazba uložena i v případě důvodné obavy z koluzního jednání.³¹²

³¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

³¹¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. 2004. op. cit., s. 414.

³¹² REPÍK, B. Kdy porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Evropské úmluvy o lidských právech? *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 9-33. ISSN 1210-6348, s. 15.

Vazba předstižná představuje také poměrně kontroverzní vazební důvod a to z hlediska jejího odlišného cíle než je zachování účelu a průběhu trestního řízení. Dala by se nazvat opatřením preventivního charakteru před důvodnou obavou z jednání vymezeného § 67 písm. c) TŘ, který zahrnuje například dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil. Pokud pomineme úskalí přesného vymezení jejího znění, tvoří největší problém právě otázka její legitimacy. Někteří autoři požadují její aplikaci jen v případě nejzávažnějších trestných činů,³¹³ osobně však v této diplomové práci dovozují oprávněnost jejího užití z judikatury. Ta obecně klade důraz na individuální posuzování daných případů, přičemž ovšem i k závažnosti stíhaného trestného činu je potřeba přihlížet s ohledem na vysokou míru recidivy například u drogových deliktů.

U kvalifikovaných důvodů vazby byla věnována zvýšená pozornost kvalifikované předstižné vazbě a možnosti její aplikace v případech stejnorodé recidivy. Tato kvalifikovaná vazba může být totiž uvalena nejen v případech, kdy obviněný opakoval trestnou činnost pro níž je stíhán nebo v ní pokračoval, ale též v případech kdy byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen či potrestán. Po komparaci důvodů jejího uzákonění s názory odborné veřejnosti vnímám tento kvalifikovaný důvod jako nerespektující princip přiměřenosti při zbavování obviněného osobní svobody. Za ještě problematičtější potom považuji kvalifikovaný vazební důvod v § 68 odst. 4 TŘ, který představuje zvláštní ochranu poškozeného. Dle názorů odborné veřejnosti by bylo spíše vhodnější místo jeho uzákonění využívat v těchto případech předběžná opatření a šetřit tedy práva obviněného i při zachování vysoké ochrany poškozeného.³¹⁴

Do materiálního vazebního práva jsem na závěr zahrнула i alternativní opatření, která mohou vazbu nahrazovat. Co se jich obecně týká, zdůraznit je potřeba zejména zjištění, že i přes jejich relativně vysoký počet roste občas i neochota aplikační praxe k jejich užívání. Jako příklad bych uvedla třeba písemný slib obviněného, při jehož zkoumání jsem zjistila, že obecně není moc používán jako samostatná vazební alternativa. Dohled probačního úředníka bývá zase zpravidla uložen jen na základě podnětu soudu či státního zástupce. *De lege ferenda* si myslím, že by bylo vhodné uzákonit jako alternativu vazby taktéž elektronický monitoring, který by tak nesloužil pouze jako systém na kontrolu dodržování povinností uložených v souvislosti s nahrazením vazby. Konkrétní postřehy, které by mohly jeho užívání a instalaci urychlit, uvádím přímo v textu této diplomové práce.

Problematiku formálního vazebního práva v poslední čtvrté kapitole tvoří tři základní tématické okruhy – vydávání rozhodnutí o vazbě, vazební zasedání a trvání vazby.

³¹³ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 57.

³¹⁴ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 64-65.

Vazební rozhodování jsem podrobila zkoumání z hlediska druhů takových rozhodnutí, jejich náležitostí a orgánů, které mají pravomoc je vydávat. Analyzovala jsem následně problematiku rozhodování o dalším trvání vazby státním zástupcem v přípravném řízení do zcela správného přijetí novely č. 265/2011 Sb. od jejíž účinnosti může vydávat toliko jen rozhodnutí ve prospěch obviněného. Mezi taková rozhodnutí patří též rozhodování v přípravném řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, přičemž pokud jí státní zástupce nevyhoví, musí být dle zákonné díkce předložena k rozhodnutí soudci do pěti dnů od doručení.³¹⁵ Diskuzi vyvolal zejména charakter této lhůty, přičemž osobně se přikláním k názoru, že se jedná o lhůtu pořádkovou a nikoli propadnou, přičemž by bylo v jejím případě vhodné zdůraznit princip rychlosti trestního řízení, jak je uveden mimo jiné v § 2 odst. 4 TŘ, jelikož jejím nedodržením dochází k oslabení práva obviněného na přezkoumání důvodů trvání jeho vazby.

Právo být slyšen při vazebním rozhodování nebylo dlouhou dobu uzákoněno v rámci českého trestního řízení a přetrvával tak rozpor s čl. 5 odst. 4 EÚLP. Historický rozbor této problematiky je tak obsažený taktéž v kapitole formálního vazebního práva, přičemž si myslím, že co se týká této problematiky, mohla být řešena ještě před reakcí Ústavního soudu, který svým nálezem právní úpravu neodpovídající mezinárodním standardům zrušil a uložil zákonodárci tento rozpor odstranit. Mohlo se tak dít pomocí čl. 10 Ú, v souladu s nímž se stala Evropská úmluva o lidských právech přímo aplikovatelnou. U vazebního zasedání podrobuji taktéž zkoumání možnost a rozsah dokazování.

Trvání vazby včetně její maximální zákonné délky je další problematikou, jež by měla vycházet z principu užití vazby jako prostředku *ultima ratio*. Poslední dvě části předkládané diplomové práce se tak věnují rozhodování o dalším trvání vazby a maximální délce trvání vazby s důrazem na problémy jejího překročení. U prodlužování vazby se potom kromě zákonné úpravy v § 72 TŘ věnuji doktríně tzv. zesílených důvodů vazby, která musí být brána na zřetel při takovémto rozhodování a musí se projevit taktéž v situaci, kdy byl ve věci vydán nepravomocný zprošťující rozsudek, který má za následek, že důvody pro další zadržování obviněného ve vazbě jsou téměř zanedbatelné. Proto se ztotožňuji s názorem Galovcové, že by bylo vhodné tuto skutečnost zařadit mezi důvody pro okamžité propuštění z vazby i s ohledem na praktické vyvrácení důvodného podezření ze spáchání trestného činu, které tvoří jednu z podmínek pro vazební zajištění.³¹⁶ Jako druhý problém zde rozebírám taktéž charakter

³¹⁵ Viz § 73b odst. 2 TŘ

³¹⁶ GALOVCOVÁ, I. 2020. op. cit., s. 121.

patnáctidenní lhůty obsažené v § 72 odst. 2 TŘ, kterou osobně považuji za propadnou za použití analogie s ostatními lhůtami v tomto paragrafu.

Co se maximální doby trvání vazby týká, za stěžejní problém bych v tomto případě označila posuzování nejvyšší přípustné doby vazby v kontextu změny právní kvalifikace stíhaného skutku v odsuzujícím rozsudku soudu prvního stupně, což se v případě výrazné rekvalifikace, která má za následek změnu typové závažnosti skutku dle § 14 TZ, může projevit konstatováním vyčerpání maximální přípustné délky vazby. Jako jediné řešení při vzniku této situace je dle § 72a odst. 2 TŘ nutné neprodlené propuštění z vazby, ovšem dle mého názoru by bylo vhodné zpřesnit zákonné znění tohoto paragrafu například způsobem, že rozhodným okamžikem pro počítání maximální doby trvání vazby po rekvalifikaci skutku je moment upozornění na tuto změnu, jako tomu bylo v případě zákonného znění před novelou č. 459/2011 Sb., který může reálně spočívat v okamžiku vydání skloňovaného soudního rozhodnutí. Dále v této části práce uvádím reálný případ, kdy orgány činné v trestním řízení chybně aplikovaly zákonné normy a došlo tak k trvání vazby nad její maximálně stanovenou dobu.

Závěrem bych ráda dodala, že formální a materiální vazební právo je potřeba podrobovat neustálému zkoumání a je potřeba rychle reagovat zejména na globální směřování vazební problematiky. K tomuto přesvědčení mě kromě studia pramenů při psaní této diplomové práce dovedla také velmi podnětná exkurze do Vazební věznice Pankrác.

Seznam zkratek

TŘ - Zákon č. 41/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

LZPS/Listina - Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. 12. 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Ú - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 98/2013 Sb.

EÚLP/Evropská úmluva o lidských právech - Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

ZVV - Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

TZ - Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZSVM - Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

MPLP - Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon o PMS - Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení.* Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-451-0.

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné.* Bratislava: IURA EDITION, 2006. Edícia učebnice. ISBN 80-8078-101-X.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 3. 2018.* 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 8. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7.

JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení.* Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-8087212-88-2.

MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7.

MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení.* Praha: Orbis, 1975.

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní.* 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, c1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8.

PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo české republiky.* 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5.

REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo.* Praha: Orac, 2002. Focus (Orac). ISBN 80-86199-57-6.

RŮŽIČKA, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR.* Praha: C. H. Beck, 2005. Právní instituty. ISBN 80-7179-929-7.

RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* Praha: C. H. Beck, 2004. Právní instituty. ISBN 80-7179-817-7.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. I. § 1 až 156. Komentář.* 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

United Nations Office on Drugs nad Crime. *Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment*. UNODC Criminal Justice Handbook Series. New York: United Nations, 2007. ISBN 978-92-1-148220-1.

VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.

ZEMAN, P. Velká novela trestního řádu jako základ rekodifikace – poznatky z výzkumu. In: VANDUCHOVÁ, M., GRÍVNA, T. *Rekodifikace trestního práva procesního: (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 196-203. ISBN 978-80-87146-13-2.

ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-100-4.

2 Seznam použitých odborných článků

HERCZEG, J. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, s. 15-19. ISSN 1210-6348.

KADANEC, P. Právo obviněného na nahlížení do spisu – se zvláštním zaměřením na vazební řízení. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 3, s. 32-37. ISSN 1210-6348.

MOJŽÍŠ, M., HOMOLOVÁ, K. Nahrazení vazby elektronickým kontrolním systémem – skutečně lze elektronicky kontrolovat veškeré uložené povinnosti? *Státní zastupitelství*. 2020, roč. XVII, č. 5, s. 36-42, ISSN 1214-3758.

REPÍK, B. Kdy porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Evropské úmluvy o lidských právech? *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 9-33. ISSN 1210-6348.

REPÍK, B. K rozhodování státního zástupce o vazbě z hlediska čl. 5 odst. 4 EÚLP. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 11. ISSN 1213-5313.

VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, roč. XXVII, č. 1, s. 29-47. ISSN 1210-9126.

3 Seznam použitých internetových zdrojů

CIBIENOVÁ, M. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. In: *Epravo.cz* [online]. 5. 5. 2015. [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>.

ČTK. Probační služba přestala využívat elektronický monitoring. Prozatím ho nahradí namátkové kontroly. In: *iROZHLAS* [online]. 2. 12. 2021. [cit. 29. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/probacni-a-mediacni-sluzba-elektronicky-monitoring-naramky-vezeni-vazba_2112021505_kth.

European Court of Human Rights. *Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights. Right to liberty and security*. [online]. Council of Europe, 2022. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ENG.pdf.

European Court of Human Rights. *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial*. [online]. Council of Europe, 2022. [cit. 25. 5. 2022]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf.

JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. In: *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 17. 6. 2013. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rozeni>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. [cit. 29. 3. 2022]. Dostupné z: https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf.

Office of The High Commissioner for Human Rights in cooperation with The International Bar Association. *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*. Professional Training Series No. 9 [online]. New York and Genewa: United Nations, 2003. [cit. 29. 9. 2021]. Dostupné z: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/human_rights_training_manual.pdf/.

VÁVRA, L. Výše trestu jako důvod vazby? In: *Pravniprostor.cz* [online]. 27. 9. 2017. [cit. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyse-trestu-jako-duvod-vazby>.

VICHEREK, R. Koluzní důvod vazby. In: *Epravo.cz* [online]. 17. 10. 2012. [cit. 23. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>.

VICHEREK, R. Výše trestu jako jediný důvod vazby útekové. In: *Epravo.cz* [online]. 18. 3. 2014. [cit. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>.

VÍTKOVÁ, H. Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu a její možná úskalí. In: *Epravo.cz* [online]. 11. 10. 2016. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html>.

4 Seznam použitých právních předpisů

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 98/2013 Sb.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Zákon č. 119/1973 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 41/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

5 Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 103/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2002, sp. zn. I. ÚS 77/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 310/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II ÚS 138/93.

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/01.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 257/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 98/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1770/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 124/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2652/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. II. ÚS 3/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. III. ÚS 1056/19.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 163/2010 Sb.

Rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2001 ve věci Lietzow proti Německu, stížnost č. 24479/94.

Rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2005 ve věci Becciev proti Moldavsku, stížnost č. 9190/03.

Rozsudek ESLP ze dne 27. 6. 1968 ve věci Neumeister proti Rakousku, stížnost č. 1936/63.

Rozsudek ESLP ze dne 29. 10. 2009 ve věci Paradysz proti Francii, stížnost č. 17020/05.

Rozsudek ESLP ze dne 26. 6. 2012 ve věci Piruzyan proti Arménii, stížnost č. 33376/07.

Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci Assenov proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94.

Rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 2009 ve věci Krejčíř proti České republice, stížnosti č. 39298/04 a 8723/05.

Rozsudek ESLP ze dne 25. 4. 2000 ve věci Punzelt proti České republice, stížnost č. 31315/96.

Rozsudek ESLP ze dne 19. 6. 2001 ve věci S. B. C. proti Spojenému království, stížnost č. 39360/98.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 12 Ksz 6/2015-47.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 10. 1995, sp. zn. 4 To 771/95.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 2 To 54/2005.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 5 To 132/2015.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 588/2003.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 8 To 59/2002.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013.

6 Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

Problémy institutu vazby

Abstrakt

Institut vazby a problémy s ním spojené představují aktuální a významné téma rezonující v právní teorii i aplikační praxi. Na jednu stranu vazba platí za jeden z nejefektivnějších způsobů pro zajištění zdárného průběhu a účelu trestního řízení, jelikož její podstata spočívá v omezení osobní svobody osoby, o jejíž vině a trestu nebylo dosud rozhodnuto na základě zákonem vymezených podmínek, na druhou stranu vyvstává čím dál častěji otázka, zda tento tradiční trestněprocesní institut dokáže stále ještě obstát v porovnání s rostoucími garancemi základních lidských práv a svobod stanovených ať už vnitrostátním či mezinárodním právem.

Cílem této diplomové práce je nalézt problémy, které s institutem vazby souvisí, poznat z čeho plynou a pokusit se najít jejich řešení pomocí již existujících či vlastních návrhů *de lege ferenda*. K naplnění tohoto cíle slouží čtyři kapitoly zaměřené na problémy vyšetřovací vazby. První kapitola předkládané diplomové práce vymezuje pojem vazby, její účel a také limity pro omezení osobní svobody vazbou plynoucí z nejvýznamnějších vnitrostátních a mezinárodních lidskoprávních dokumentů. Druhá kapitola pojednává o historickém vývoji tohoto institutu od roku 1873 po současnost, přičemž jsou zde zvýrazněny vybrané důležité milníky ve vnímání vazby s ohledem na vývoj společnosti a práva. Zejména novely z posledního desetiletí potom v důsledku jejich významu prostupují celým dalším textem. Materiální vazebního právo, kterému je věnována kapitola třetí, otevírá vlastní výzkumná témata této práce, mezi která patří problémy zákonných předpokladů vazby s důrazem na důvodnost trestního stíhání, úskalí důvodů vazby, včetně odlišených kvalifikovaných důvodů vazby a problémy alternativ jejího nahrazení. V poslední čtvrté kapitole detailně rozebírám neméně důležitá úskalí formálního vazebního práva, která plynou z problematiky rozhodování o vazbě, vazebního zasedání či trvání vazby, konkrétně rozhodování o dalším trvání vazby či maximální přípustné doby jejího trvání.

Klíčová slova: vazba, osobní svoboda, trestní řízení

The Issue of the Instrument of Criminal Custody

Abstract

The concept of criminal custody and the problems associated with it represent a relevant and important topic resonating in legal theory and application practice. On the one hand, custody is considered to be one of the most effective ways to ensure the successful course and purpose of criminal proceedings, since its essence lies in restricting the personal freedom of a person whose guilt and punishment have not yet been decided on the basis of conditions defined by law, but on the other hand, the question arises more and more frequently whether this traditional criminal procedural instrument can still stand up to the growing guarantees of fundamental human rights and freedoms established by both national and international law.

The aim of this thesis is to identify the problems related to the instrument of criminal custody, to find out what they entail and to try to find solutions to them by means of existing or own *de lege ferenda* proposals. Four chapters focusing on the problems of pre-trial detention serve this purpose. The first chapter of the present thesis defines the concept of criminal custody, its purpose and also the limits to the restriction of personal liberty by custody resulting from the most important national and international human rights documents. The second chapter discusses the historical development of this instrument from 1873 to the present day, highlighting selected important milestones in the perception of detention with regard to the development of society and law. In particular, the amendments of the last decade then permeate the rest of the text due to their importance. The material law of criminal custody, to which chapter three is devoted, opens up the actual research topics of this thesis, which include the problems of the legal prerequisites of detention, with an emphasis on the justification for criminal prosecution, the pitfalls of the custody reasons, including the distinct qualified custody reasons, and the problems of alternatives to custody. In the fourth and final chapter, I discuss in detail the equally important pitfalls of procedural custody law that arise from the issues of custody decision-making, detention sessions or the duration of custody, specifically decisions on the continued duration of custody or the maximum permissible duration of custody.

Key words: criminal custody, personal liberty, criminal proceedings